

MİMARLIK ALANINDA GÜNCEL ÇALIŞMALAR

EDİTÖR

Dr. Öğr. Üyesi Merve TUNA KAYILI

YAZARLAR

Prof. Dr. Elmas ERDOĞAN
Dr. Öğr. Üyesi Beyza ONUR İŞİKOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Esra BÖLÜKBAŞI ERTÜRK
Dr. Öğr. Üyesi Merve TUNA KAYILI
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa YEĞİN
Öğr. Gör. D. Merve ÇETİNKAYA SÖNMEZ
Arş. Gör. Burcu Buram ÇOLAK
Arş. Gör. Mazlum KALAK
Arş. Gör. Yenal TAKVA

MİMARLIK ALANINDA GÜNCEL ÇALIŞMALAR

EDİTÖR

Dr. Öğr. Üyesi Merve TUNA KAYILI

YAZARLAR

Prof. Dr. Elmas ERDOĞAN

Dr. Öğr. Üyesi Beyza ONUR İŞİKOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Esra BÖLÜKBAŞI ERTÜRK

Dr. Öğr. Üyesi Merve TUNA KAYILI

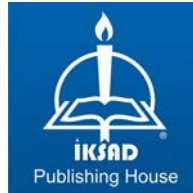
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa YEĞİN

Öğr. Gör. D. Merve ÇETİNKAYA SÖNMEZ

Arş. Gör. Burcu Buram ÇOLAK

Arş. Gör. Mazlum KALAK

Arş. Gör. Yenal TAKVA

Copyright © 2019 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced,
distributed, or transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording, or other electronic or
mechanical methods, without the prior written permission of the publisher,
except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other
noncommercial uses permitted by copyright law. Institution Of Economic
Development And Social
Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)

TURKEY TR: +90 342 606 06 75

USA: +1 631 685 0 853

E mail: iksadyayinevi@gmail.com

kongreiksad@gmail.com

www.iksad.net

www.iksad.org.tr

www.iksadkongre.org

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.

Iksad Publications – 2019©

ISBN: 978-605-7695-25-3

Cover Design: İbrahim Kaya

August / 2019

Ankara / Turkey

Size = 16 x 24 cm

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRDEN

ÖNSÖZ

Dr. Öğr. Üyesi Merve Tuna KAYILI

1 - 2

BÖLÜM 1

PASİF TASARIM İLKELERİ İLE ENERJİ ETKİN KONUT TASARIMI 'ÇUKUROVADA KONUT UYGULAMASI'

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa YEĞİN

3 - 28

BÖLÜM 2

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA YAVAŞ ŞEHİR HAREKETİ VE EFLANİ İÇİN İRDELEME

Dr. Öğr. Üyesi Merve TUNA KAYILI
Dr. Öğr. Üyesi Beyza ONUR İŞİKOĞLU

29 - 51

BÖLÜM 3

MİMARLIK BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN MİMARLIK TARİHİ DERSİNE İLİŞKİN ALGILARINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Dr. Öğr. Üyesi Esra BÖLÜKBAŞI ERTÜRK

53 - 74

BÖLÜM 4

TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARI BELGELENMESİNDE KULLANILAN RÖLÖVE YÖNTEMLERİNİN ÖRNEKLER ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Arş. Gör. Burcu Buram ÇOLAK
Arş. Gör. Mazlum KALAK
Arş. Gör. Yenal TAKVA

75 - 99

BÖLÜM 5

KENTSEL PEYZAJ TASARIMI SANATTA KAMUSALLIK VE SOKAK SANATI

**Öğr. Gör. D. Merve ÇETİNKAYA SÖNMEZ
Prof. Dr. Elmas ERDOĞAN**

101 - 136

ÖNSÖZ

Günümüzde mimari tasarım süreci, lineer bir süreç olmaktan çıkıp döngüsel bir sürece evrilmiştir. Yapının sadece tasarım aşamasından ziyade, sürdürülebilirlik felsefesiyle birlikte, yapım, üretim, yıkım ve yıkım sonrası süreçlerini oluşturan yaşam döngüsü sürecini de ele alan bir yaklaşıma bürünmüştür. Bu durum, mimarların sorumluluklarının genişlemesine ve bununla birlikte birçok disiplinle bir araya gelerek tasarımlar üretmesini zorunlu kılmıştır. Vitruvius'a göre mimar; Aristarchus düzeyinde bir dilbilimci, Aristoksenus gibi bir müzisyen, Apelles gibi bir ressam, Myron ve Polyclitus gibi bir heykeltıraş veya Hippocrates gibi bir doktor olamasa da, bu konuların hepsinde de bilgi birikimi olması gereken bir meslek adamıdır. Vitruvius, şehir, konut, ekonomi, estetik, fizik, müzik, malzeme ve makine biliminin mimarlıkla doğrudan ilişkili olduğunu düşünür. Günümüzde de iyi bir mimarın yolunun diğer bilim dallarıyla kesişmesi, ilk yazılı mimari kitabı bizlere kazandıran Vitruvius'u haklı çıkartır niteliktedir.

Mimarlık ve mimarlıkla ilişkili disiplinlerle üretilen bu kitabın ilk bölümünde, yeni bir yapı tasarımının, tasarım süreci ve tasarımda öne çıkan unsurları ile pasif tasarım ilkelerinin sunulduğu bir çalışma sizleri beklemektedir.

Kitabın ikinci bölümünde, küreselleşen dünya üzerinde oluşan yaşam şekline tepki olarak gelişen yavaş yemek hareketinin devamı olarak oluşan yavaş şehir hareketi kriterlerinin Karabük'ün şirin bir ilçesi olan Eflani için ele alındığı ve her kriter için şehrin potansiyellerinin tartışıldığı bir çalışma yer almaktadır.

Kitabın üçüncü bölümünde yazar, mimarlık tarihi dersinin mimarlık öğrencileri üzerindeki algısı ve mesleki olgunlaşma sürecine katkısını matematiksel ve istatistiksel yöntemlerle ölçen ve yorumlayan bir çalışma yapmıştır.

Kitabın dördüncü bölümünde yer alan çalışmada, tarihi yapıların seçiminde farklı rölöve teknikleri gerektiren metotların

uygulanabilirlikleri karşılaştırmalı olarak incelenip, yapı için uygun rölöve yönteminin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Kitabın beşinci bölümünde ise, halka açık mekan ve alanlarda gerçekleştirilen sokak sanatı ‘street art’ olgusunun kentsel peyzaj tasarımı kapsamında değerlendirilerek sanat -tasarım - kentsel çevre ilişkisinin kamusal sanat kapsamında sorgulandığı bir çalışma yer almaktadır.

Kitaba çalışmaları ile destek vererek, bilginin paylaşılmasını, evrenselleştirilmesini ve bilim dalının gelişmesini sağlayan bütün yazarlara ve yazarları bu platformda bir araya getirerek yapılan değerli çalışmaların kitaba dönüşmesini sağlayan İKSAD YAYINEVİ’ne sonsuz teşekkürlerimle...

Dr. Öğ. Üyesi Merve TUNA KAYILI

Karabük, 2019

BÖLÜM 1:
PASİF TASARIM İLKELERİ İLE ENERJİ ETKİN KONUT
TASARIMI 'ÇUKUROVADA KONUT UYGULAMASI'
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa YEĞİN¹

¹ Çukurova Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mim. Böl., myegin@cu.edu.tr

1. GİRİŞ

Enformasyon çağı ile birlikte teknolojik gelişmeler her geçen gün artan bir ivmeyle gelişmekte, daha fazla hayatımızın içine girmektedir, bu kullanılan ve ihtiyaç duyulan enerjinin artmasına sebep olmakta, dolayısıyla sınırlı rezervleri bulunan dünya kaynakları, hızla tüketilmekte ve küresel ısınma tehlikeli boyutlara ulaşmaktadır. Dünya genelinde toplam enerji tüketiminin büyük bir kısmından inşaat sektörü sorumludur. *Yapılaşma faaliyetleri her yıl küresel olarak kullanılan enerjinin %40'ını tüketmektedir* (Engin, 2012).

Enerjinin etkin kullanımı, genel olarak, istenilen performans düzeyi, kalite ve konfor koşullarından ödün verilmeksizin, bir hizmet elde etmek için gerekli olan enerji miktarının azaltılması olarak tanımlanabilir. Bir tasarım anlayışı olarak “enerji etkin tasarım yaklaşımları” disiplinler arası çalışmalarda önemli bir yer edinmiştir.

Yapılaşma faaliyetleri bir binanın inşa sürecini de içinde barındıran yapının yaşam döngüsünü (inşa, kullanım, yıkım) kapsayan faaliyetler bütünüdür. Bu faaliyetler içinde enerji tüketimin önemli bir bölümü, yapının tüketici tarafından kullanılırken bina içi konfor koşullarının (aydınlatma, iklimlendirme, havalandırma) oluşturulması ve korunmasıdır. Bu koşulları sağlayan ve denetleyen cihazların büyük bir kısmı fosil yakıtları kullanarak çalışmaktadır.

Küresel ısınmanın başlıca nedeni olarak kabul edilen fosil yakıtların kullanımı, sorunun daha büyük boyutlara ulaşmasına sebep olmaktadır (Sev, 2009). Yenilenebilir enerji, doğal süreçlerdeki var

olan enerji akışından elde edilir. Bunlar güneş, rüzgâr, jeotermal, hidrojen, biokütle ve su gücü enerjisidir.

Bu çalışmada, Çukurova Üniversitesi Teknokent tarafından yazarın tasarım ve uygulama sorumlusu olarak görevlendirildiği bir ekolojik ve sürdürülebilir konut projesi tasarımı tanıtılmaktadır. ‘Yapılarda performansı attırmak için yeni metotların modellenerek geliştirilmesi’ Ar-Ge projesi kapsamında imar durumuna uygun iklim sellik ve yerel topoğrafik koşullar dikkate alınarak yazar tarafından tasarlanmıştır.

Enerji etkin tasarım prensipleri bağlamında yatay ve düşey sirkülasyonlar, yaşam ve hobi alanları, odaları, ıslak hacimleri, kapı ve pencere genişlikleri vb. projelendirilmiş olup sonradan yapılacak emsallerine örnek teşkil etmesi amaçlanmıştır. Adana ili, Çukurova İlçesi, Kurttepe Mahallesi 23 J III Pafta, 5947 Ada, 7. Parselinde bulunan konut projesinin tasarımına Yrd. Doç. Dr. Mustafa YEĞİN tarafından Nisan 2017 tarihinde başlanmış Eylül 2017’de tamamlanarak Çukurova Teknokent’e teslim edilmiştir. Yapı ruhsatı da belediyesince 29.09.2017 tarihinde onaylanmıştır. Çalışmada, projeye ilişkin tasarım süreci, tasarımda öne çıkan unsurlar, önerilen mekan kullanımları, alansal büyüklükler ve pasif tasarım ilkeleri ile elde edilen mekan kalitesi sunulmaya çalışılmıştır.

2. YÖNTEM

Tasarlanan binanın çizimleri ve modelleri üzerinden değerlendirmeler yapılarak, güneşlenme verileri için ‘‘Dialux’’ programı kullanılmıştır. Programa koordinat verileri girilerek yapı modellenmiştir. Yapılan modelleme üzerinde belirtilen tarihler için gün ışığı analizleri program tarafından hesaplanmıştır.

Rüzgâr etkisi ve yapı ile etkileşimi de şematik olarak değerlendirilerek sonuçlar elde edilmiştir. Rüzgâr etkisinin tespitinde etkin rüzgâr yönü ve hava hareketleri birer parametre olarak ele alınmış, yapı içerisinde havanın açıklıklara göre hareketleri şema tize edilmiştir. Pasif tasarım ilkelerinin yapının performansı üzerindeki etkileri sunulmuştur.

2.1. Enerji Etkin Yapı tasarımı

Enerji etkin bina tasarımı ile aşağıda sıralanan ilkeler amaçlanmıştır.

- Enerji korunumunun binada yükseltilmesi ile gereksiz ısı kazanç ve kayıplarının önlenmesi,
- Pasif ve aktif iklimlendirmenin tasarımda kullanılması,
- Çevresel kirlenme, iklim dengesizlikleri ve ekolojik bozulmaların engellenmesi,
- Verimli ve çevreyle dost yenilenebilir enerji kaynaklarının bina tasarımında kullanılması sağlanmıştır.

Enerji etkin bina tasarımı sürecinde etkili olan parametreler; binanın konumu, bina aralıkları, binanın yönlendirilişi, bina formu, bina kabuğu, doğal havalandırma düzeni olarak sınıflandırılabilir. Bu

parametrelerden yararlanarak binaların pasif ve aktif sistemler aracılığıyla enerji etkin olarak tasarlanması mümkündür.

Türkiye, yenilenebilir enerji kullanımı için çok uygun bir ülkedir; örneğin güneş kuşağı üzerinde bulunmakta ve 2651.5 saat güneşlenmektedir bu da 1344.5 kWh/m² güneş enerjisine karşılık gelir (Özbalta, 2001).

Tablo 1. Coğrafi bölgelere göre güneş ışınımı dağılımı (Özbalta, 2001).

COĞRAFİ BÖLGELER	YILLIK ORTALAMA GÜNEŞ IŞINIM ŞİDDETİ (kWh/m ²)	YILLIK ORTALAMA GÜNEŞLENME SÜRELERİ (SAAT)
Güney Doğu Anadolu Bölgesi	1491.2	3015.8
Akdeniz Bölgesi	1452.7	2923.2
İç Anadolu Bölgesi	1432.6	2711.5
Ege Bölgesi	1406.6	2726.1
Doğu Anadolu Bölgesi	1398.4	2692.5
Marmara Bölgesi	1144.2	2525.7
Karadeniz Bölgesi	1086.3	1965.9

Pasif tasarım ilkeleri konut tasarımında, tasarımcıların ve yönlendiricilerin, fiziksel çevre verilerini temel alarak; enerji korunumunu, geri dönüşümünü sağlamayı hedefleyen tasarım problemlerine ürettikleri çözümler bütünüdür. Bina tasarımına yönelik tasarım ilkeleri ve planlama süreci gerektirir.

3. FİZİKSEL ÇEVRE KONTROLÜ

Fiziksel çevre; doğal ve yapay çevre olmak üzere ikiye ayrılır. Doğal çevre bünyesinde; iklim, coğrafya/topoğrafya, güneş ışınımı/gün ışığı, rüzgâr, bitki örtüsü, sıcaklık, nem verilerini barındırır. Yapay çevre ise; komşu binalar/yüzeyler, gölgelenme/engeller, şehirleşme/altyapı, yerleşim/konum/yönlenme verilerini barındırır.

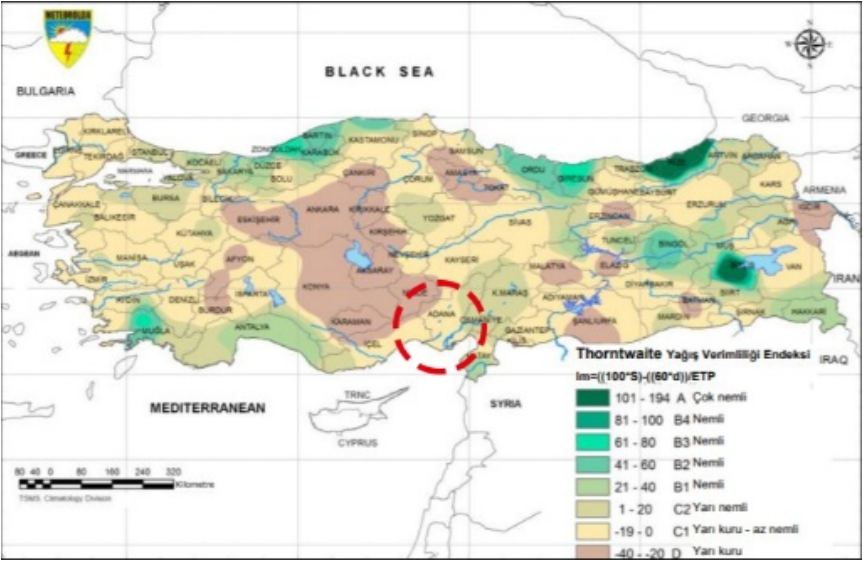
3.1. Fiziksel çevre kontrolünde Pasif Tasarım Parametreleri

a) Yapının Konumu

Konum, iklimlendirme, güneşlenme ve hava temizliği ile alakalı verilere taban oluşturan bir parametredir. Yapı Akdeniz bölgesinde Adana ili, Çukurova İlçesi, Kurttepe Mahallesi'nde yer almaktadır. Akdeniz bölgesi Türkiye'nin ortalama güneş süresi en yüksek ikinci bölgedir. Adana Bölgesi şekil 1 ve 2 de gösterildiği gibi sıcak nemli iklim bölgesindedir.

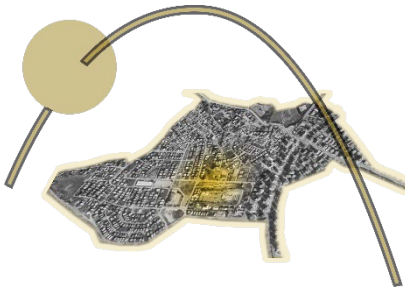
Şekil 1 Türkiye Sıcaklık Haritası (URL 1)

Şekil 2 Türkiye Nemlilik Haritası (URL 1)

b) Çevredeki Yapılar

Çevre yapılar ile yapı arasındaki mesafe ve yükseklik farkı rüzgar ve güneş ışınımı verilerini etkileyebilmektedir. Yakın çevrede az katlı düşük yoğunluklu yapılar yer almaktadır. Binanın konumlanacağı alan Adana ili, Çukurova İlçesi, Kurttepe Mahallesi 23 J III Pafta, 5947 Ada, 7. Parselinde bulunmaktadır.

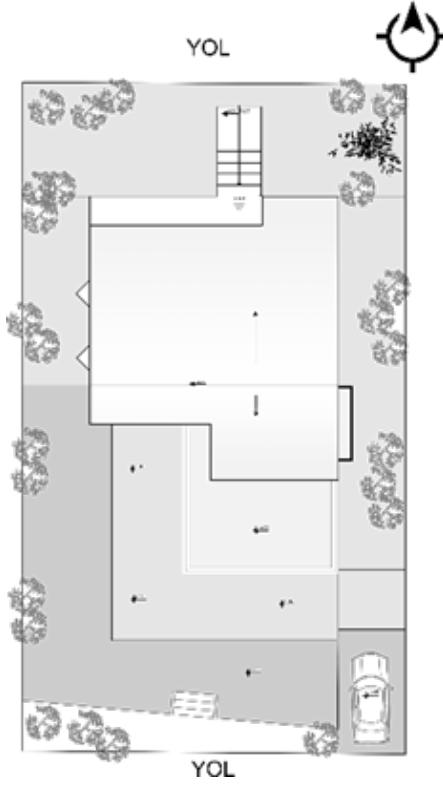

Şekil 3 Arsanın Güneş Alabilmesi Şekil 4 Arsanın Rüzgar Alması

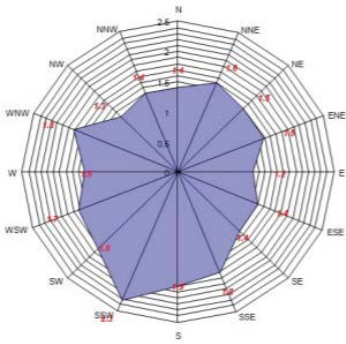
Şekil 5 Topoğrafya ve Arazi Yerleşim

c) Yönlenme

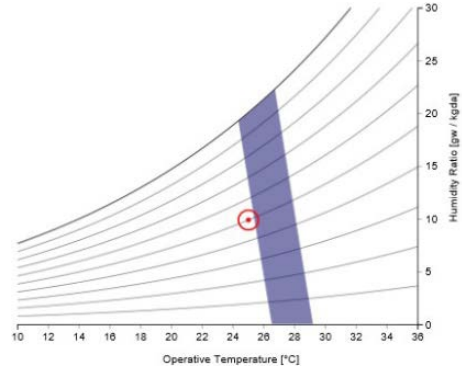

Şekil 6 Binanın Vaziyet Planı

711 m² mesken, 50 m² ofis ve işyeri, 199 m² ortak alan olmak üzere yapı inşaat alanı toplam 960 m² dir. Bina 127 m² taban alanına sahiptir. Toplam kat sayısı 5 olan yapının yol kotu altı yüksekliği +9.8mt, yol kotu üstü yüksekliği de +6mt dir. +39 kotu ile +31 kotları arasında oturan binanın ana girişi üst yol kotundan (+39) verilmiştir. Yapının toplam yüksekliği 15.8 mt dir. Nemden ve yüksek sıcaklıklardan kaçınmak ilk hedef olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla yapının ana cephesi güney olarak seçilmiştir. Bu yönelim ile doğudan gelecek olan güneş ışınlarının etkisi azaltılarak güneyden gelecek olan ışık ile gün içerisinde güneşten maksimum fayda sağlanarak yapıdaki iç mekanların aydınlık kalması hedeflenmektedir. Konut yapılarında (metabolik hız 1m/s giyinme katsayısı ise 0.4 olarak ele alınmıştır) yapılan analizlerde (Şekil 8) ısı konforunun 25 santigrat derece olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 7 Adana Bölgesi Etkin Rüzgâr Yönü (URL1)

Şekil 8 Konutta Isıl Konfor Aralığı

Bölgede yaz aylarında ortalama sıcaklık otuz derecenin üstündedir. Dolayısıyla etkin rüzgâr (Şekil 7) yapının içerisine alınarak hava sirkülasyonu sağlanacak, iç mekânlarda nemin ve aşırı ısınmanın önüne geçilerek ısı konforu sağlanması, yapının soğutulması için gerekli olan enerjinin azaltılması hedeflenmektedir.

d) Cephe Açıklıkları

Yapıda bulunan açıklıklar tasarlanırken bina içerisindeki hava dolanımı ve güneş ışınımı göz önünde bulundurulur, yapıda ısı ve görsel konfor sağlamak hedeflenmektedir. Yapıda Güney cephesindeki açıklık oranı yüksek tutulmuştur, bununla birlikte gün içerisinde güneş ışığından ve hakim rüzgardan maksimum fayda elde edilmesi hedeflenmiştir. Batı cephesi açıklıkları ise akşam güneşinden ve hakim rüzgardan faydalanmak için yüksek tutulmuştur (Şekil 9,10, 11,12).

Şekil 9 Güney Cephesi

Şekil 10 Doğu Cephesi

Şekil 11 Kuzey Cehesi

Şekil 12 Batı Cehesi

Kuzey cephesinde bulunan açıklıklar hava sirkülasyonunu sağlamak için oluşturulmuştur. Açıklık oranları yüzde olarak Tablo 2. de yer almaktadır.

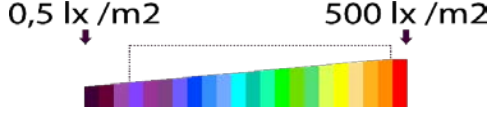
Tablo 2. Cephe Açıklıkları Yüzdeleri (Açıklıkların Buldukları Cephede Kapladıkları Alan)

Cephe İsimleri	Doğu Cehesi	Güney Cehesi	Batı Cehesi	Kuzey Cehesi
Görünüşler				
Açıklık Yüzdeleri	%5,53 (81 m ²)	%47,76 (948 m ²)	%36,33 (627 m ²)	%40,16 (349 m ²)

3.2. Görsel Konfor

Dialux programı kullanılarak iç mekânlardaki gün ışığı miktarları gösterilmiştir. Cephelerde kullanılan açıklıklarla karanlık bölgelerin oluşması önlenip ışık iç mekânlara düzenli bir şekilde ulaştırılmıştır.

Oluşturulan teraslar birer gölgeleme elemanı görevi görmüş istenmeyen ışımayı önlemektedir.

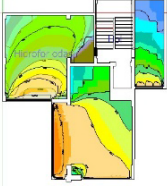
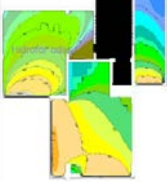
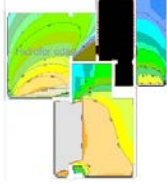

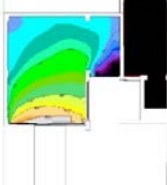

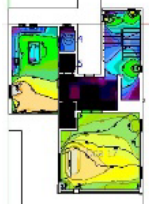
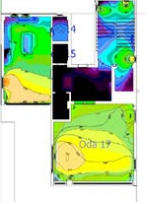
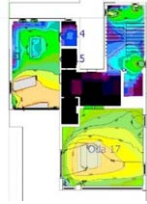

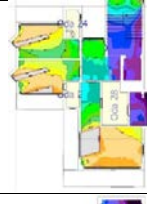
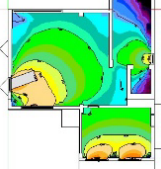
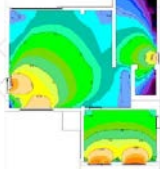
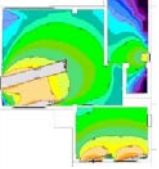
Şekil 13 Görsel Konfor Aralığı

Görsel konfor aralığı Şekil 13’da noktalı çizgi ile belirtildiği gibidir. Belirtilen aralığın altında kalan mekânlar ışıklandırmaya, üstünde kalan mekanlar ise parlaklık önleyici mat yüzeylere veya cephelerinde güneş kırıcılara gereksinim duyar. Zeminin altında kalan katlarda güney cephesindeki açıklıklar yüksek ve uzun tutularak mekanların aydınlık kalması sağlanmıştır. Düşey sirkülasyon elemanlarında toprak üstünde kalan kuzey cephesindeki açıklıklar ile aydınlatılmıştır. Zemin katta bulunan çözümlerde oluşan karanlık bölgeler ise lavabo ve banyolara denk gelecek şekilde düzenlenmiş, yaşam alanları sürekli olarak ışık alarak gündüz aydınlanma için gerekli olan enerji ihtiyacı minimuma indirilmiştir. 1. Kat planında bulunan batıyla belirli bir açı yapan camlar ise akşam güneşinin kontrollü alınmasını sağlayarak iç mekanda parlamanın önüne geçilmesini sağlamaktadır. Parlama güneş ışığının yoğun miktarda iç mekanda bulunması ile yüzeylerin okunamaz hale gelmesi durumudur aynı zamanda yoğun ışığa direkt maruz kalan göz retinalarında aşınmalar ve göz duvarında hasarlara sebep olmaktadır.

3.3. Gün Işığı Analizleri

Doğrudan pasif güneş sistemlerinde bina, güneş ışınlarını alarak doğrudan iç mekânlara aktaracak şekilde tasarlanmaktadır.

Tablo 3. 31 Mart, 31 Haziran ve 31 Aralık Tarihlerinde Gün Işığ Analizi

31 Mart Gün ışığı Analizi	30 Haziran Gün ışığı Analizi	31 Aralık Gün ışığı Analizi
 <p>3. Bodrum Kat</p>		
 <p>2. Bodrum Kat</p>		
 <p>1. Bodrum Katı</p>		
 <p>Zemin Kat</p>		
 <p>1. Kat</p>		
 <p>Çatı Katı</p>		

Tasarım doğrultusunda güneş ışınları ara bir sisteme gerek olmadan cam yüzeylerden geçerek mekâna alınmakta ve depolanması sağlanmaktadır. Tablo 3. de 31 Mart, 31 Haziran ve 31 Aralık tarihlerinde gün ışığı analizi yapılarak mekanların gün ışığını kullanabilme performansları gösterilmiştir. Konut mekanlarında günışığı aydınlık düzeylerinin değişik gün ve saatler için Dialux programı ile belirlenmiştir. Doğrudan pasif güneş sistemlerinde pencereler, duvar yüzeyi veya çatıdan geçen ışınlama ile iç mekân yüzeyinde depolanan enerjinin sera etkisi oluşturarak binanın bir enerji toplayıcı gibi kullanılması amaçlanmaktadır. Bu sistem, binanın kendisi dışında ek bir sistem ve maliyet gerektirmemesi nedeniyle yaygın olarak tercih edilmektedir. Sistemde, ısının toplandığı ve depolandığı pencere açıklıkları ile duvar ve çatı yüzeylerinin güneş enerjisi girdisinin yeterli ve ısı kaybının en düşük olacak şekilde yönlendirilmesi ve boyutlandırılması önem kazanmıştır. Tüm odaların çalışma ve yaşama alanlarında gerekli aydınlık düzeyini sağladığı görülmüştür (Tablo 3).

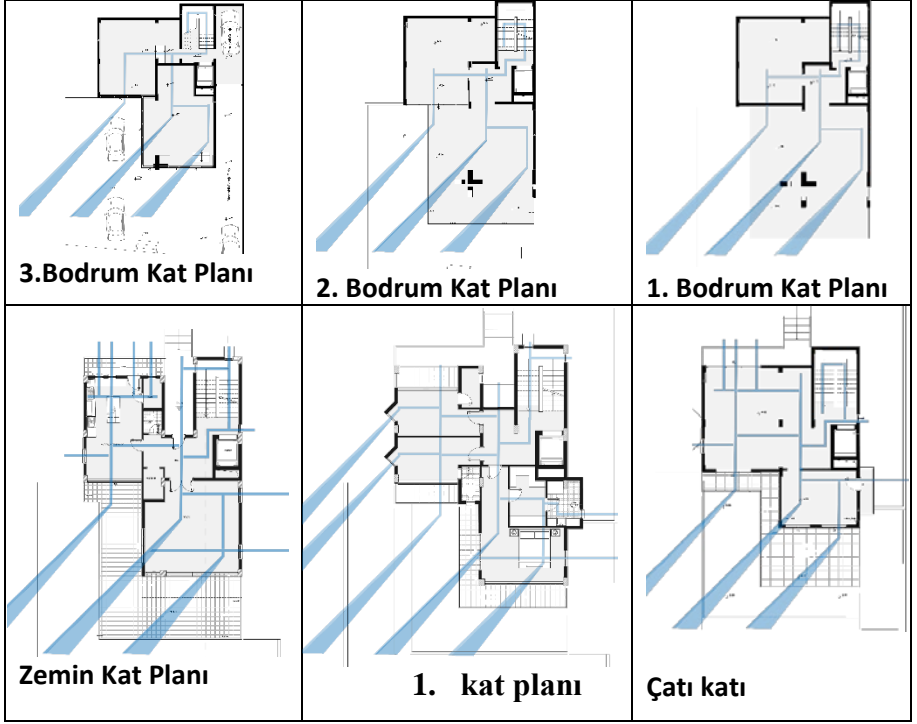
3.4. Isıl Konfor

Binanın yer aldığı Adana ili, Akdeniz iklim özelliklerini taşır. Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlıdır. Yağışlar % 51 kış mevsiminde, % 26 ilkbaharda, %18 sonbaharda, % 5 yazın düşer. Bina tasarlanırken özellikle iklim ile uyumlu olmasına dikkat edilmiştir. Güneşlenme süresinin fazla olması ve sıcaklıkların özellikle yaz aylarında uzun olması nedeniyle cam yüzeylerde Solar Low-E camlar yani güneş ışığı geçirme katsayısı düşük olan camlar tüm cephede önerilmiştir. Low-E cam kullanımı kış aylarında içeride oluşan ısının

pencereden tekrar içeriye yansıtılmasını, yaz aylarında ise güneşten gelen kızılötesi ısı yayımının dışarıda kalarak iç mekânın serin kalmasını sağlayarak pencerelerin verimini önemli ölçüde artıracakları değerlendirilmektedir. Bina cephesinde ısı yalıtımı yapılarak ısı köprülerinin oluşumu önlenmiş ve ısı kontrolü ve enerji tasarrufu sağlanmıştır. Bina cephelerinde yer alan çıkıntılar doğal olarak yatay bir güneş kırıcı olarak işlev görmektedir. Low-E kaplamalı cam yüzeylerin geniş olması içeriye giren ısı miktarını önemli ölçüde azaltırken, doğal aydınlatmayı engellememektedir. Bodrum kat haricindeki tüm mekânlar doğal aydınlatma konforuna sahiptir ve bu aydınlatma yüklerini önemli ölçüde azaltmaktadır. Bina hakim rüzgar yönünde yerleştirilmiş olup tüm mekanlarda doğal havalandırma yapılabilmektedir. Enerji etkin bir yapı tasarımında iç ve dış mekânı birbirinden ayıran yapı elemanlarından oluşan ve enerjinin korunmasında, ısı konforunun sağlanmasında önemli rol oynayan yapı kabuğunun kullanımı tercih edilmiştir.

Güneybatıdan alınan rüzgar yapı içinde planda ve kesitte gösterildiği gibi dağılmaktadır. Yaz aylarında aşırı ısınmanın önüne geçilmesi için rüzgar doğrudan yapı içerisine alınmak yerine belirli bir açıyla alınmıştır bununla birlikte hava yapı içerisinde dolanabilmektedir. Birbiriyle iletişim içerisinde kurgulanan açıklıklar sayesinde rüzgar kontrollü bir şekilde yapı içerisinde kesintisiz olarak dolaşabilmekte, bu sayede iç mekanların soğutulması için kullanılan enerji düşmekte yapı içerisinde hava sirkülasyonu kesintisiz olarak sağlanmış olmaktadır (Tablo 4).

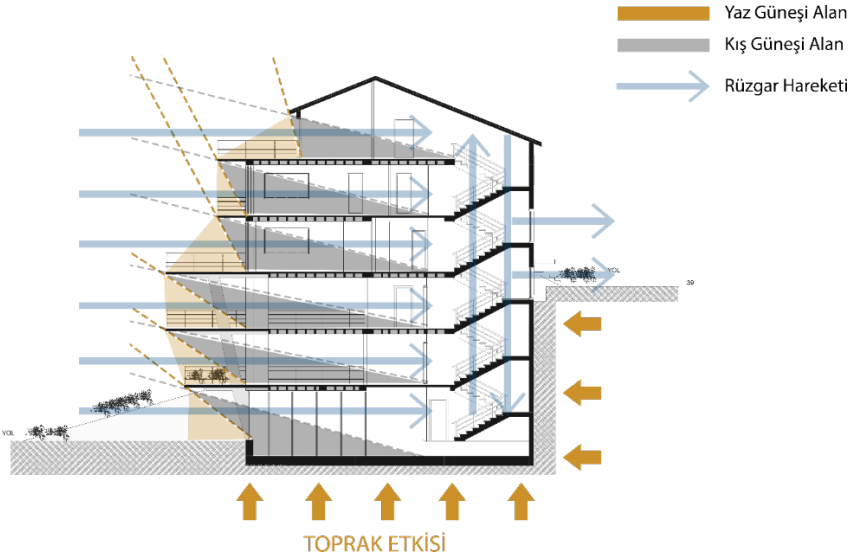
Tablo 4. Binada Rüzgâr Etkisi ve Yapı ile Etkileşim Analizi

Yapının kuzeyinde bulunan açıklıklar küçültülerek kuzeyden gelen rüzgarın içe alınmasının önüne geçilmiştir. Birinci kat planında ise gösterildiği gibi güney batıya yönlendirilmiş olan pencereler ile güneye cephesi olmayan odalar da bu rüzgardan faydalanmaktadır. Yaratılan teraslar kesitte gösterildiği üzere sabah güneşinin yapı içerisine ulaşmasına engel olmaktadır. Yapının bulunduğu iklim kuşağından dolayı temel sorun yapının soğutulmasıdır. Akşam güneşi ise istenilen ısı konforu oluşturulabilmektedir. Toprağın altında kalan bölgelerde toprak etkisinden faydalanılarak (yaz aylarında toprak altı soğuk, kış aylarında ise sıcaktır) ısı konfor sağlanmaktadır.

Şekil 14. Binanın Enine Kesiti ve Isı İletimi

Şekil 15 Binanın Boyuna Kesiti ve Gün Işığı Etkisi Analizi

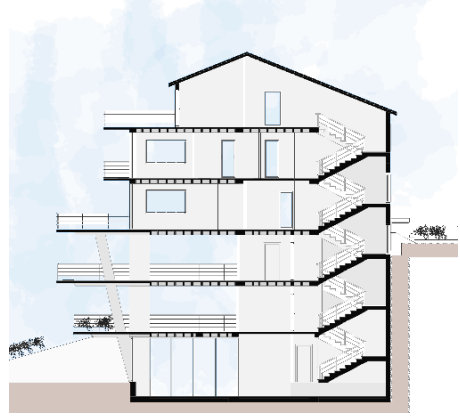
Bölgede nem yoğun olduğu için gün içerisinde yapı kabuğu aşırı ısınacak ve geceleri aşırı soğuyacaktır. Bunun önüne ise sabah güneşi alan bölgelerin (terasların) yapı içerisindeki döşemeler ile ilişkisi ile geçilmektedir. Gün içerisinde aşırı ısınan teraslar gece boyu kondüksiyon ile ısının yapı içerisindeki döşemelere ulaşmasını sağlayacaktır. Böylelikle döşemedeki aşırı soğumanın önüne geçilmiş olacaktır (Şekil 14,15).

Nem için alınan diğer bir önlem ise doğu cephesinde bulunan duvardır. Bu duvardaki açıklık oranı düşük olması dolayısıyla ısı tutucu özelliğe sahiptir. Gün boyu ısınan bu duvar akşamları ısı salınımı yapacaktır böylelikle yapıda aşırı soğumanın önüne geçilmiş olacaktır.

4. YAPI FORMU VE MEKAN KULLANIMLARI

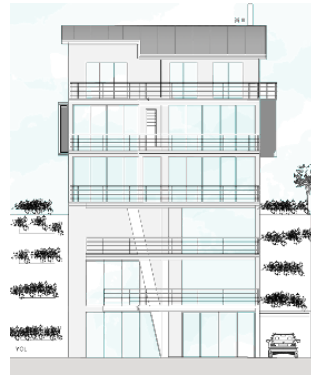
Şekil 16 Binanın Güney Batı Görünüşü (Yeğin, 2017)

Şekil 17. 3. Bodrum (ofis /İşyeri) Kat planı ve Bina Kesiti

Şekil 18. 2. Bodrum Hobi Odası ve Bina En Kesiti

Şekil 19. Kuzey ve Güney Görünüşü (Yeğin, 2017)

Şekil 20. 1. Bodrum Hobi Odası, Batı Cephesi

Şekil 21. Zemin Kat Planı, Doğu Görünüşü

Şekil 22. 1. Kat Planı

Mimari tasarım yoluyla enerji kazanımının artırılması hedeflenmiştir. Bina tasarım ölçeğinde, mekan tasarımı ölçeğinde ve yapı bileşeni ölçeğinde ısıtma enerjisi kazancının artırılması için tasarım parametreleri seçilmiştir. Bina plan organizasyonu düzenlemesi, bina formunun seçilmesi ve pencerelerin düzenlenmesi bina tasarım ölçeğinde düşünülen parametrelerdir (Şekil 16, 17, 18, 19, 20).

Mekanların plan organizasyonundaki yerleri, mekan boyutu, mekanların yönlendirilmesi, mekan tasarımı ölçeğinde değerlendirilerek kararlar verilmiştir. Zemin kat kotu altındaki

mekanlarda hobi odaları, spor aktivitesi için salonlar, sığınak, ofis ticaret birimi, otopark gibi işlevler düzenlenmiştir (Şekil 21, 22).

Yapı bileşeni ölçeğinde iç mekanlarda hava dolaşımı, ısı geri kazanımı için duvar ve döşeme elemanları ve pasif güneş enerjisi kullanımına ek sistemler önerilmiştir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Enerji etkin yapı tasarımı mimari tasarım sürecinin planlama, programlama, ön tasarım, tasarım, uygulama, kullanım, yıkım ve yeniden planlama evrelerinin tümünü kapsayacak biçimde uzun vadede değerlendirilmelidir. Çevre sorunlarını gidermek, yapı sektöründe enerji kullanımını minimize etmek amacıyla, yapılarda yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasına yönelik çalışmaların desteklenerek enerji kullanımına yönelik ilkelerin belirlenmesine ve uygulanmasına öncelik verilmelidir. Artık işlevsellik sadece yapının kullanım amacına uygun biçimin tasarlanması değil, işlevi yerine getirirken doğayı daha az tahrip eden, çevreyle dost, enerji kullanımını denetleyen veya enerji üreten biçimlerin tasarlanmasıdır.

Çevre sorunları ve enerji tasarrufu çalışmalarına mimari açıdan çözüm üretebilmek için konutların güneş enerjisi ile ısıtılabilmesi ve iklimle uyumlu bina tasarım parametrelerinin optimum çözüm üretimi ile birlikte ele alınması gerekmektedir. Mimaride güneş enerjisinden pasif olarak yararlanmak tasarım ve konstrüksiyon ile mümkündür. Yapılan bina tasarımında güneş enerjisinden maksimum düzeyde yararlanılmaktadır. Sistem güneye eğimli verilen arazide daha kolay uygulanabilmiştir. Adana ve Çukurova bölgesi için örnek teşkil eden tasarım bu konu alanında gerçekleştirilecek binalardan biridir.

Yapıların estetik olması tek başına yeterli değildir. Enerji etkin yapı tasarımı, uzun vadede yapı maliyetini düşüren ve yapı ömrünü uzatan girişimler içermesi nedeniyle ekonomi de sağlamaktadır. Bu anlamda teknolojinin olanaklarını kullanarak yapı ekonomisi sağlayan

ve çevreyle dost biçimler üreten mimari tercih edilmeye başlamıştır. Türkiye'nin güneşlenme yönünden ne kadar zengin olduğu düşünüldüğünde, bu konudaki maliyet ve estetik problemlerin aşılması güneş enerjisinin kullanımının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Engin, N., (2012). “Enerji Etkin Tasarımda Pasif İklimlendirme: Doğal Havalandırma”, Tesisat Mühendisliği, Sayı: 129, 62-70 (Mayıs-Haziran 2012).
- Sev, A., (2009).“Sürdürülebilir Mimarlık”, YEM Yayınları, İstanbul (2009).
- Özbalta, N., (2001). “Güneş Enerjisi Potansiyeli ve Uygulamalar”, Yerel Gündem 21 Birlikteliğinde Yenilenebilir Enerji Kaynakları, İzmir, 2001.
- Yeğın, M., (2017). ‘Yapılarda performansı attırmak için yeni metotların modellenerek geliştirilmesi’ Ar-Ge projesi, Çukurova Teknokent, Adana, 2017.
- URL 1: <https://www.izoder.org.tr/dosyalar/haberler/Turkiye-Udegerleri-haritasi-raporu-2016-Turkce.pdf>

BÖLÜM 2:

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA YAVAŞ ŞEHİR HAREKETİ VE EFLANİ İÇİN İRDELEME

**Dr. Öğr. Üyesi Merve TUNA KAYILI¹
Dr. Öğr. Üyesi Beyza ONUR IŞIKOĞLU²**

¹ Karabük Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Karabük, Türkiye.
mervetunakayili@karabuk.edu.tr

² Karabük Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Karabük, Türkiye.
beyzaonur@karabuk.edu.tr

GİRİŞ

Endüstri devrimiyle birlikte bütün dünyada etkisini gösteren küreselleşme olgusu, şehirleri ve bununla birlikte mimarisini, yeme alışkanlıklarını, yaşam tarzını etkilemiş, yerel değerlerin yitirilmesine önyak olmuştur. Endüstrileşme ile birlikte kaynakların tüketilmesi, fosil yakıt kullanımı ile birlikte çevrenin kirlenmesi ve bununla birlikte insan sağlığının tehdit edilmesi ve kültürel değerlerin yok edilmesi sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkmasında temel faktörlerdendir. Küreselleşme ve hızlı yaşam olgusuna tepki amaçlı ortaya çıkan Cittaslow Hareketi (Yavaş Şehir Hareketi) irdelendiğinde, sürdürülebilirlik temelinde sürdürülebilir bir şehir, sürdürülebilir bir turizm ve sürdürülebilir kalkınma ile uyum içerisinde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Yavaş Şehir Hareketi'ne katılan şehirlerin sürdürülebilir şehir olma yolunda bir adım önde oldukları söylenebilmektedir.

Çalışmanın amacı sürdürülebilirlik kavramı ve Yavaş Şehir Hareketinin dinamiklerini irdelemek ve Eflani şehrinin yavaş şehir olabilmesi için karşıladığı gereklilikler ve planladığı çalışmaları ele alarak, bu konudaki eksiklerini belirlemektir. Bu amaçla çalışmada, Karabük iline bağlı Safranbolu gibi turistik bir şehre yakınlığı ile öne çıkan, doğal güzellikleri ve tarihi değerleri bulunan Eflani ilçesinin yavaş şehir olabilmesine yönelik ihtiyaçları ve karşıladığı gereklilikler yavaş şehir ölçütleri kapsamında değerlendirilmiş ve şehrin iç dinamiklerinin bu hareketle bütünleşmesine yönelik önerilerde

bulunulmuştur³. Bununla birlikte şehrin yavaş şehir ilan edilmesiyle Eflani'nin iç turizmine katkısı irdelenmiştir.

2. Sürdürülebilirlik

Bir tartışma alanı olarak sürdürülebilirlik, genel olarak çevre hareketi içinde ortaya çıkan ve içeriği sürekli olarak yeniden belirlenmeye çalışılan bir kavramdır (Tekeli, 2001; İncedayı, 2004). 'Dünya Çevre ve Gelişme Komisyonu' (WCED-World Commission on Environment and Development), ekonomik gelişmeyi yadsımayan, ancak; küresel çevreyi tehdit etmeyen, çevre ve enerji politikalarının benimsenmesi gerektiğini savunan Brundtland Raporunu hazırlayan, Birleşmiş Milletler'in oluşturduğu bir komisyondur. Sürdürülebilir gelişme kavramı ilk kez bu komisyonda ele alınmış ve "Şimdiki kuşakların gereksinimlerinin, gelecek kuşakların gereksinimlerini tehlikeye atmadan karşılanmasına olanak veren büyüme politikaları" olarak tanımlanmıştır (Çelebi, 2008). Gelişen son yüzyılda ortaya çıkan sürdürülebilirlik kavramı, hukuk, ekonomi, felsefe, ekoloji ve mimarlık gibi birçok disiplinle ilişkilendirilen disiplinler arası bir olgudur (Tuna Kayılı, 2016).

Kohler (1999), "Sürdürülebilir Bina"nın ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik boyutlarıyla tanımlanması gerektiğini, bu boyutların sürdürülebilir binanın tasarım ilkeleri olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, ekolojik sürdürülebilirlik;

³ Bu çalışma, 1. Uluslararası Turizm, Kültür ve Mimarlık Konferansında (ITCAC'18 24-27 Ekim, Safranbolu) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

kaynakların ve ekosistemin korunmasına ilişkin stratejileri, ekonomik sürdürülebilirlik; kaynakların uzun dönem kullanılabilirliği ve kullanım bedellerinin düşük olabilmesi için stratejileri, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik; insan sağlığını, konforunu sağlayan ve sosyal, kültürel değerlerin korunması için stratejileri kurgulayan ilkelere. (Çelebi, 2008).

2.1.Yavaş şehir hareketi ve sürdürülebilirlik ilişkisi

İtalyanca Citta (şehir) ve İngilizce Slow (yavaş) kelimelerinden oluşan Cittaslow kelimesi, “yavaş şehir” olarak çevrilmiştir. Yavaş şehir/kent hareketi İtalya’da ortaya çıkmış ve ilk olarak Chianti-Greve kentinde 1999 yılında temeli atılmıştır (Eskicioğlu, 2009). Küreselleşmenin şehirlerin dokusunu, sakinlerini ve yaşam tarzını standartlaştırmasını ve yerel özelliklerini ortadan kaldırmasının Uluslararası Yavaş Şehirler Birliği (Cittaslow Ağı) tarafından önüne geçilmesi amacıyla ortaya çıkarılan bu hareketin amaçları, Şehirlerdeki yaşam kalitesini artırmak yöresel, bölgesel ve kültürel farkındalıklar oluşturmak ve şehir ve çevresinin özgün değerlerinin vurgulanmasıdır (Ak, 2017). Yavaş Şehir Hareketi, ekonomik kaynaklarını koruyan, sosyal güçlü ve çevreye duyarlı bir şehircilik ve turizm anlayışı olup bu anlayış için dış etkenlere karşı yerel dinamikleri harekete geçirme ön plandadır (Mayer ve Knox, 2005; Bahtiyar Karadeniz, 2014). Yavaş Şehir akımı amaçlarını şu prensiplere dayandırmıştır:

- Homojenliği değil, farklılığı teŖvik etmek,
- Bölgenin kendine özgü kültürü ve geleneklerini desteklemek
- Sürdürülebilir bölgeler sağlamak üzerinde çalıŖmak,
- Çocuklar ve gençler arasında sağlıklı yaŖam kalitesini oluŖturmaktır (Dinç, 2018).

Ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel sürdürülebilirlik olarak ele alabildiğimiz sürdürülebilirlik anlayıŖı ve YavaŖ Ŗehir Hareketi irdelendiğinde, bu hareketin sürdürülebilir bir Ŗehircilik, sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarıyla uyum içerisinde olduğu görölmektedir. YavaŖ Ŗehir Hareketi'ne resmi olarak katılabilmek için birliğin belirlediği bazı ölçütler bulunmaktadır. Bunlar:

- Enerji ve çevre politikaları (12 adet),
- Altyapı politikaları (9 adet),
- Kentsel yaŖam kalitesi politikaları (17 adet),
- Tarımsal, Turistik, Esnaf ve Sanatkârlara Dair Politikalar (10 adet),
- Misafirperverlik, Farkındalık ve Eğitim İçin Planlar (10 adet),
- Sosyal Uyum Politikaları (11 adet),
- Ortaklık Politikaları (3 adet) olmak üzere toplam 72 adettir (URL-1, 2018).

YavaŖ Ŗehir Hareketi'ne katılabilmek için yukarıda sayılan ölçütlerin en az %50'sinin yerine getirilmesi gerekmekte olup, bu harekete baŖvuruda bulunacak Ŗehirlerin nüfusunun 50.000'i geçmemiŖ olması ön koŖuldur.

Ayrıca yavaş şehir olma bağlamında, şehrin doğal, tarihi doku ve doğal çevrenin korunabilirliği, kültürel ve sosyal geleneklerin yaşatılabilmesi ve buna uygun yaşam biçimlerinin varlığı da önemli ölçütlerdendir. Ayrıca şehirde aşağıdaki koşulların yer alması gerekmektedir:

- Organik tarımın desteklenmesi,
- Kültürel değerlerin korunması,
- Yöresel ürünlerin pazarlanması gibi sürdürülebilir bir şehir ve bölgesel kalkınmaya hizmet eden tedbirlerin alınması,
- Sürdürülebilir enerji kullanımıyla yerelde ve yerel halkın üretimiyle sağlıklı gıdaların üretilip-tüketilmesi,
- Kent merkezlerine taşıt trafiğinin sokulmaması,
- Büyük alışveriş mağazalarının-markalarının kent merkezlerinde yer almaması ve üretimde bulunmaması. (Cittaslow Türkiye, 2013; Ekinci, 2014).

Türkiye’de Yavaş Şehir Hareketi Seferihisar’ın 28 Kasım 2009’da Yavaş Şehir olmasıyla resmi olarak kurulmuştur. Yavaş Şehir Hareketi’nin Türkiye’de yaygınlaşması için yapılan çalışmalar sonucunda 24 Haziran 2011’de Akyaka, Yenipazar, Gökçeada ve Taraklı şehirleri Polonya’da düzenlenen Cittaslow Uluslararası Kongresinde, Yavaş Şehir olarak ilan edilmiş ve Türkiye’de Cittaslow Ulusal Ağı kurulmuştur. Sonrasında Perşembe, Gerze, Halfeti, Vize, Şavşat, Uzundere, Yenipazar, Yalvaç, Göynük ve Eğirdir şehirleri bu ağa katılmıştır (URL-2, 2018).

3.Yavaş şehir hareketi bağlamında Eflani yerleşiminin potansiyelleri

Eflani ilçesi, Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü sınırları içerisinde yer alır. Karabük iline bağlıdır. İlin kuzeydoğusunda yer alan Eflani yaklaşık 536 km²'lik yüzölçümüne sahiptir İlçe merkezinin Karabük merkezine uzaklığı 47 km'dir. Eflani, 1995 yılına kadar Zonguldak'a daha sonra Karabük iline bağlanmış bir ilçedir (Kantürk Yiğit, 2011).

Bölgenin nüfus yapısına bakıldığında, nüfus 2000 genel sayımına göre 12270 kişi, 2009 yılında ise 9673 kişidir. Eflani'nin ilçe olduktan sonraki 1955 yılı nüfusu ile 2009 yılı nüfusu arasındaki değişimine bakıldığında 1975 yılı sonrasında bir azalma olduğu göze çarpmaktadır. 2018 yılı nüfus verilerinde ise Eflani'nin toplam nüfusu 8.085 olarak belirlenmiştir. Eflani, yerleşimi, iklimi ve coğrafi konumu itibari ile tarım ve hayvancılık faaliyetlerine elverişli bir bölgedir. Ancak tarım ve hayvancılık sektörü değişen şartlara uyum sağlayamadığı için geçim kaynağı olmaktan çıkmıştır. Genellikle bireysel ihtiyaçların karşılanması için tarım ve hayvancılık faaliyetlerini sürdürmeye devam eden ailelerden söz etmek mümkündür. İl geneline göre kıyaslama yapıldığında ise tarım alanı varlığı bakımından Eflani en büyük ilçedir. Karabük İli toplam hayvan sayısının (41.878) %28'i (11.794) Eflani'de bulunmaktadır. Yine hayvan sayısı il geneli ile kıyaslandığında Eflani en büyük hayvan varlığına sahip ilçedir. Bunun dışında Eflani hindi yetiştiriciliği ile de ünlü bir ilçedir (URL-3, 2018).

Bölgenin sahip olduğu başlıca tarihi eserler, Eflani merkezinde 1884 yılında yaptırılmış Tarihi Taşhan (Şekil 1), Tabaklar Köprüsü, ilçe merkezinde Osmanlı Döneminde yapılan Manifaturacılar Çarşısı, Demirli Köyü’nde 1435 yılında yapılmış Candaroğlu İsmail Bey Camii ve Türbesi (Küre-i Hadid Camii), Ceneviz Mağarası Kaya Tüneli-Acıağaç Köyü’nde Tapınak kalıntıları, Bizans dönemine ait köprüler, Kaya mezarları (Soğucak Köyü, Demirli Köyü, Kutluören Köyü, Tümülüs Çalışlar Mahallesi, Kilise Kalıntısı, Halkeveli Köyü, Bağlıca Camii, Roma ve Bizans dönemine ait tarihi kalıntılar olarak sıralanabilir (URL-3, 2018).

Şekil 1. Tarihi Taşhan (URL 3)

1884 yılında yaptırılan Taşhan’ın üst katı uzun yıllar iş hanı ve konaklama tesisi olarak, zemin katında bulunan dükkânlar ise fırın, bakkal, berber, ayakkabıcı, kahvehane, terzi ve zahireci gibi esnaflar tarafından kullanılmıştır. Eflani ilçe merkezinde bulunan Taşhan binası 2013 yılında Eflani Belediye Başkanlığı tarafından Batı Karadeniz Kalkınma Ajansına verilen bir proje kapsamında restorasyonu

tamamlanarak konaklama alanında hizmet vermek üzere kullanıma açılmıştır. Demirli Köyünde bulunan Küre-i Hadid Camii ve Türbesi 2013 yılında restorasyonu tamamlanarak hizmete açılmıştır (URL-3, 2018).

Eflani tarihi eserlerinin yanında doğal güzelliklere sahip bir yerleşimdir. İlçede Bostancılar, Esencik ve Ortakçılar olmak üzere üç gölet bulunmaktadır. Eflani bölgesinin kültürel bir değeri ve yerel faaliyeti olarak cemberbezi dokumacılığı ön plana çıkmaktadır. Bunun yanında gelişmiş mutfak sanatı bağlamında Eflani Hindi Banduma yemeği coğrafi işaret almış, önemli bir kültürel değerdir. Bu yöresel değerlerin yanında Eflani'nin sahip olduğu gelenekler, Ziyrat, Hıdırellez ve Baddem (bahar) bayramı gelenekleridir. Ziyrat geleneği; mezarlık ziyaretine gelenlerin yanlarında getirdikleri ekmek, şeker, helva vb. gibi yiyecekleri, serilen yaygı üzerinde karıştırıp gelenlere ikram ettikleri bir gelenektir. Hıdırellez geleneğinde her yıl 6 Mayıs tarihinde türbe ve yaylalarda yapılan şenliklerdir. Baddem geleneği (Bahar Bayramı) her yıl Nisan ayının son Pazar günü yapılan sabahın erken saatlerinde yüksek bir mevkide ateş yakılarak gerçekleştirilen bir şenliktir.

4. Yavaş şehir hareketi kriterlerinin Eflani özelinde irdelenmesi

Tarihi ve kültürel değerleri sıralanan Eflani'nin Yavaş Şehir Hareketi'ne katılması durumunda şehrin iç dinamiklerinin olumlu yönde değişeceği ve turizm potansiyelinin artacağı açıktır. Bu görüş yerel yönetim tarafından da benimsenmiş ve Yavaş Şehir Hareketi'ne resmi olarak başvuruda bulunulmuştur. Çalışmanın bu bölümünde

Eflani'nin Yavaş Şehir Hareketi'ne katılımı için gerekli olan ölçütleri sağlamada ne noktada olduğunun tespit edilmesi amacıyla her ana ölçüt kapsamında yer alan ölçütler bazında, şehrin potansiyelleri incelenmiş ve karşıladığı ya da ölçüte yönelik planlanan çalışmalar belirlenmiştir.

Tablo 1'de Eflani şehrinin Yavaş Şehir Hareketi'ne katılabilmesi için gerekli olan enerji ve çevre politikalarından karşıladığı gereklilikler ve bazı politikalara yönelik planlanan çalışmalar görülmektedir. Buna bağlı olarak şehir yönetiminin zorunlu bir gereklilik olan hava temizliği değerinin belirlenmesi, enerji tasarrufu ve verimliliğinin sağlanması ve biyoçeşitliliğinin korunması parametrelerinde çalışma yapması gerekmektedir.

Tablo 1. Çevre Politikalarının Eflani Özelinde İrdelenmesi

	Gereklilikler	Karşılanan Gereklilikler	Planlanan Çalışmalar
Enerji ve Çevre Politikaları	Hava temizliğinin yasa tarafından belirtilen parametrelerde olduğunun belgelenmesi *	-	
	Su temizliğinin yasa tarafından belirtilen parametrelerde olduğunun belgelenmesi *	Sağlık müdürlüğü tarafından düzenli olarak analiz edilerek belgelendirilmektedir.	
	Halkın içme suyu tüketiminin ulusal ortalamayla karşılaştırılması	-	
	Kentsel katı atıkların ayrıştırılarak toplanması *	Uygulamaya yönelik protokoller yapılmıştır.	<i>İlçe genelinde farkındalık çalışmaları planlanmaktadır.</i>
	Endüstriyel ve evsel kompostlamanın desteklenmesi	-	<i>Farkındalık çalışmaları esnasında kompostlama üzerine bilgilendirme yapılması planlanmaktadır.</i>
	Kentsel ya da toplu kanalizasyon için atık su arıtma tesisinin bulunması*	Tesisin inşaat aşaması tamamlanmış olup yakın zamanda hizmete açılacaktır.	
	Binalarda ve kamu kullanım alanlarında enerji tasarrufu	-	
	Kamunun yenilebilir enerji kaynaklarından enerji üretimi	Güneş enerjisi santrali kurulumu için fizibilite çalışmaları yapılmıştır.	<i>Arazi tahsisinin sonuçlandırılması planlanmaktadır.</i>
	Görsel kirliliğin ve trafik gürültüsünün azaltılması	İlçede trafik sorunu tespit edilmemiştir.	
	Kamusal ışık kirliliğinin azaltılması *	Kamusal ışık kirliliği sorunu bulunmamaktadır.	
	Hane başına düşen elektrik enerjisi tüketimi	-	<i>İlgili şirketten veriler alınarak sonuçların ortaya konması planlanmaktadır.</i>
	Biyoçeşitliliğin korunması	-	

*: Zorunlu gereklilik **: Şartlara bağlı olarak değişebilir

Tablo 2’de Eflani şehrinin Yavaş Şehir Hareketi’ne katılabilmesi için gerekli olan altyapı politikalarından karşıladığı gereklilikler ve bazı politikalara yönelik planlanan çalışmalar görülmektedir. Buna bağlı olarak şehir yönetiminin büyük oranda eksik olan altyapı çalışmalarına önem vermesi gerekmektedir. Bu çalışmaların başında bisiklet yollarının ve eko-ulaşıma uygun taşıt ve yolların planlanması gelmektedir. Bununla birlikte zorunlu bir ölçüt olan aile hayatı ve hamile kadınlar için bilinçlendirme çalışmaları, erişebilirlik ve ulaşılabilirliğin sağlanması çalışmaları da şehir yönetiminin altyapı politikaları kapsamında ele alması gereken öncelikli konulardandır.

Tablo 3’te Eflani şehrinin Yavaş Şehir Hareketi’ne katılabilmesi için gerekli olan kentsel yaşam kalitesi politikalarından karşıladığı gereklilikler ve bazı politikalara yönelik planlanan çalışmalar görülmektedir. Buna bağlı olarak şehir yönetiminin büyük oranda eksik olan altyapı politikalarının yanı sıra kentsel yaşam kalitesi çalışmalarına da önem vermesi gerekmektedir. Bu çalışmaların başında zorunlu gereklilik kategorisine giren kentsel esneklik planlaması, sürdürülebilir mimari yapı, peyzaj ve kentsel planlamanın yapılması ve atıl alanların değerlendirilmesi gelmektedir. Yerel ve kültürel değerlerin korunması adına yapılan çalışmalar büyük oranda tamamlanmış görünmektedir.

Tablo 2. Altyapı Politikalarının Eflani Özelinde İrdelenmesi

Altyapı Politikaları	Gereklilikler	Karşılanan Gereklilikler	Planlanan Çalışmalar
	Kamu binalarına bağlı verimli bisiklet yolları	-	
	Mevcut bisiklet yollarının araç yollarıyla kilometre üzerinden karşılaştırılması*	-	<i>Standartlara uygun bir bisiklet yolu bulunmaması nedeniyle bisiklet kullanılabilir rotalar oluşturulması planlanmaktadır.</i>
	Metro ve otobüs durakları gibi aktarma merkezlerinde bisiklet park yerleri	-	
	Özel taşıt kullanımına alternatif olarak eko ulaşım planlanması *	-	
	Engellilere yönelik mimari engellerin kaldırılması	Kaldırımlarda hissedilebilir yüzey çalışması yapılmış ve rampalar oluşturulmuştur. İş yeri açma ruhsatı için belediyeye başvuru yapan girişimcilerden uygun olmayan iş yeri girişlerini engellilere göre düzenlemeleri istenmiştir.	
	Aile hayatı ve hamile kadınlar için girişimler *	-	
	Sağlık hizmetlerine onaylanmış ulaşılabilirlik	-	
	Kent merkezlerinde malların sürdürülebilir dağıtımı	-	
	Başka bir şehirde çalışmak üzere günlük işe giren sakinlerin yüzdesi	-	

*: Zorunlu gereklilik **: Şartlara bağlı olarak değişebilir

Tablo 4'te ise, Eflani şehrinin Yavaş Şehir Hareketi'ne katılabilmesi için gerekli olan tarımsal, turistik, esnaf ve sanatkârlara dair politikalarından karşıladığı gereklilikler ve bazı politikalara yönelik planlanan çalışmalar görülmektedir. Şehir yönetiminin bu alanda kırsal

bölgenin değerinin artırılması ve kamuya ait restoranlarda yerel ve organik ürünlerin kullanımı ve satışını desteklemek gibi çalışmalara yönelmesi gerekmektedir. İlçe halkının tarım ve hayvancılıkla uğraşması nedeniyle tarımsal, turistik, esnaf ve sanatkârlara dair politikalardan birçok ölçütle ilgili yapmış olduğu çalışmalar olumlu yönde öne çıkmaktadır.

Yavaş Şehir Hareketi'ne ait misafirperverlik, farkındalık ve eğitim için politikalar Eflani özelinde irdelendiğinde, iyi karşılama, esnafın ve operatörlerin farkındalıklarını, eğitimciler, yöneticiler ve çalışanların Yavaş Şehir temaları hakkında sürekli eğitim görmesi ve yöre halkına Yavaş Şehir Hareketi'nin anlamı hakkında sistematik ve kalıcı eğitimler vermek ve Yavaş Şehir kampanyalarının desteklenmesi gibi çalışmalara başlanmamış olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu politikalar ile yapılan çalışma olmadığı için bu ölçütler tablo olarak sunulmamıştır. Aynı şekilde ortaklık politikaları da, şehir Yavaş Şehir Hareketi'ne resmi olarak katılım sağladıktan sonra önem kazandığı için bu ölçütle ilgili yapılmış ya da planlanan herhangi bir çalışmaya rastlanılmadığından tablo olarak verilmemiştir.

Tablo 3. Kentsel Yaşam Kalitesi Politikalarının Eflani Özelinde İrdelenmesi

Kentsel Yaşam Kalitesi Politikaları	Gereklilikler	Karşılanan Gereklilikler	Planlanan Çalışmalar
	Kentsel esneklik planlaması*	-	
	Verimli bitkiler ve meyve ağaçları kullanılarak sosyal yeşil alanların iyileştirilmesi ve/veya oluşturulması*	İlçe genelinde yörenin iklim şartlarına uygun bitkiler kullanılarak yeşillendirme çalışmaları yapılmaktadır.	
	Kentsel yaşanabilirliğin artırılması	-	
	Marjinal alanların tekrar değerlendirilip kullanılması*	-	
	Vatandaşlara ve turistlere yönelik interaktif hizmetlerin geliştirilmesinde bilgi ve iletişim teknolojilerinden faydalanılması*	-	
	Sürdürülebilir mimari için hizmet masası oluşturulması *	-	
	Kentin internet ağına sahip olması *	İlçeye fiber internet altyapısı getirilmiştir.	
	Kirleticilerin izlenmesi ve azaltılması	-	
	Kişisel sürdürülebilir kentsel planlanmanın teşviki	-	
	Sosyal altyapıyı destekleme	-	
	Kamusal sürdürülebilir kentsel planlanmanın teşviki *	-	
	Kent içindeki kullanışlı yeşil alanların verimli bitkiler ile değerlendirilmesi**	-	
	Yerel ürünlerin ticarileşmesi için alanların yaratılması*	-Eflani Çember Bezinin üretiminin sürdürülmesi için dokuma atölyesi bulunmaktadır. -Siyez buğdayı üretim projesi başlatılmıştır.	<i>Ticarileştirilebilecek yerel ürünlerle ilgili üretimi teşvik edecek adımlar atılması planlanmaktadır.</i>
	Atölyelerin korunması ve değerlerinin artırılması – doğal/yerel alışveriş merkezlerinin yaratılması*	-Köyde üretim yapan kişilerin yöreye özgü ürünlerini satabilmeleri için köy pazarı oluşturulmuştur. -Eflani Çember Bezi üretimi için dokuma atölyesinde yer ayrılmıştır.	
Kentsel yeşil alanlarda var olan toplam çimento miktarı	-		

*: Zorunlu gereklilik **: Şartlara bağlı olarak değişebilir

Tablo 4. Tarımsal, Turistik, Esnaf ve Sanatkârlara Dair Politikaların Eflani Özelinde İrdelenmesi

Tarımsal, Turistik, Esnaf ve Sanatkârlara Dair Politikalar	Gereklilikler	Karşılanan Gereklilikler	Planlanan Çalışmalar
	Agroekolojinin geliştirilmesi *	Kabılca (siyez) buğdayı üretimi projesi başlatılmıştır.	
	El yapımı ve etiketli veya markalı esnaf/sanatkâr ürünlerinin korunması *	-	<i>Eflani Cember Bezi ile birlikte yeni ürünlerin geliştirilmesinin teşvik edilmesi planlanmaktadır.</i>
	Geleneksel iş tekniklerinin ve zanaatların değerinin artırılması*	Un değirmenleri ile üretimler yapılmaktadır.	
	Kırsal bölgede yaşayanların hizmetlere erişimini artırarak kırsal bölgelerin değerini arttırmak*	-	
	Kişisel kullanımda ve yemek sektöründe tat eğitimlerinin verilmesi ve mümkünse organik yerel ürünlerin kullanılmasının teşvik edilmesi *	Yöresel yemeklerden Eflani Hindi Bandırmasının coğrafi işaret tescili yapılmıştır. Resmi ve özel davetlerde yöresel yemekler ikram edilmektedir.	<i>Değişen teknikler geleneksel yöntemlerin kullanımını olumsuz etkilediğinden, bandırma için geleneksel tekniklerin anlatıldığı eğitimler yapılması planlanmaktadır.</i>
	Yerel ve geleneksel kültürel etkinliklerin korunması ve değerlerinin artırılması*	Hıdırellez, ziyaret, baddem sürdürülen kültürel ve geleneksel etkinlikler arasındadır.	
	Otel kapasitelerinin artırılması*	-Tarihi Taşhan binası restore ettirilerek konaklama işleviyle hizmete açılmıştır. -70 yatak kapasiteli otelin inşa çalışmaları devam etmektedir.	
	Tarımda GDO kullanımının yasaklanması	Yerel kaynakların korunması desteklenmektedir.	

*: Zorunlu gereklilik **: Şartlara bağlı olarak değişebilir

Tablo 5. Sosyal Uyum Politikalarının Eflani Özelinde İrdelenmesi

Sosyal Uyum Politikaları	Gereklilikler	Karşılanan Gereklilikler	Planlanan Çalışmalar
	Azınlıklara yönelik ayrımcılığa karşı çalışmalar	-	
	Farklı etnik kökene sahip insanların aynı mahallede yaşaması	-	
	Engelli kişilerin entegrasyonu	-	
	Çocuk bakımının desteklenmesi	-	
	Genç neslin istihdam durumu	-	
	Yoksulluk	-	
	Toplumsal ortaklıklar/sivil toplum kuruluşların mevcudiyeti	STK ve diğer kurumlarla işbirliği yapılmaktadır.	
	Farklı kültürlerin entegrasyonu	-	
	Politikaya katılım	Sorunların ve taleplerin tespiti aşamasında halk toplantıları düzenlenmektedir.	
	Belediyenin kamu konut yatırımı	93 konutluk kamu konut projesi konusunda TOKİ ile koordinasyon sağlanmıştır.	
	Gençlik faaliyetlerinin yürütüldüğü bir alanların ve bir gençlik merkezinin mevcudiyeti	Merkeze ilişkin Gençlik ve Spor Bakanlığı'na arazi devri yapılmıştır.	<i>Projenin Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından hayata geçirilmesi beklenmektedir.</i>

*: Zorunlu gereklilik **: Şartlara bağlı olarak değişebilir

Tablo 5'te, Eflani şehrinin Yavaş Şehir Hareketine katılabilmesi için gerekli olan sosyal uyum politikalarından karşıladığı gereklilikler ve bazı politikalara yönelik planlanan çalışmalar görülmektedir. Şehir yönetiminin bu alanda engelli kişilerin entegrasyonu ve çocuk bakımının desteklenmesi gibi çalışmalara yönelmesi gerekmektedir. İlçe halkının azınlık nüfusuna sahip olmaması ve homojen bir yapıya

sahip olması nedeniyle azınlıklara yönelik çalışmalar gündemde yer almamaktadır. Kamu konut yatırımlarında Toplu Konut İdaresi (TOKİ) ile yapılan kamu konut projelerinde sürdürülebilir bir danışmandan destek alınması, sadece TOKİ'nin ucuz ve sosyal konut yaklaşımı ile bu konutların üretilmemesi bu ölçütte yerel yönetime verilebilecek tavsiyelerdendir.

5. Değerlendirme ve Sonuç

Çalışma kapsamında Eflani şehrinin Yavaş şehir Hareketi'ne katılması için sağladığı ve sağlaması gereken ltler belirlenmiş ve harekete kabul için bazı önerilerde bulunulmuştur. Yavaş şehir Hareketi bağlamında şehrin özellikle altyapı ve kentsel yaşam kalitesi çalışmalarına da önem vermesi gerekmektedir. İlçe halkının tarım ve hayvancılıkla uğraşması nedeniyle tarımsal, turistik, esnaf ve sanatkârlara dair politikalardan birçok ltle ilgili yapmış olduğu çalışmalar olumlu yönde ne çıkmaktadır. Eflani'nin Yavaş şehir Hareketi'ne katılmasıyla birlikte bölgenin mevcut turizm potansiyelinin harekete geçeceği ve var olan turizm potansiyeli korunarak turizm faaliyetlerinin sürdürülebileceği düşünülmektedir. Yavaş şehir ağına katılım ile şehirler, kendilerine özgü yerel niteliklerini ön planda tutma görevini de yüklenmiş olacaktır. Yavaş şehir olmak, sadece bir yaşam biçimi değil aynı zamanda yerel bir kalkınma modelini teşkil etmektedir. Yavaş şehir olmanın bir diğer sorumluluğu da, bölgeyi ziyaret eden bir kişinin aslında bir marka ile karşılaşma arzusudur.

Eflani'nin yavaş şehir olması ile;

- şehir için önemli bir imaj oluşturması,
- Bölgenin dünya çapında bilinirliğinin artması ile şehrin reklam ve tanıtımına önemli katkılar sağlaması,
- Geleneksel değerlerinin korunması,
- Kültürel mirasının devamlılığının sağlanması,
- Sürdürülebilir turizm anlayışı kapsamında mevcut turizm potansiyelinin geliştirilmesi,

- Ticari faaliyetlerin artması ile yerel halkın gelir düzeyinin artması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Ak, D. (2017). Yavaş kent (cittaslow) hareketi ve Türkiye örnekleri üzerine bir değerlendirme, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (52), 884-903.
- Bahtiyar Karadeniz, C. (2014). Sürdürülebilir turizm bağlamında sakin şehir Perşembe. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (29), 84-107.
- Çelebi, G. (2008). Yapı-çevre ilişkileri. İstanbul: *YEM Yayınevi*.
- Dinç, A. (2018). Türkiye'deki yavaş şehirlerin sürdürülebilir turizm coğrafyası açısından değerlendirilmesi, TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu 3-6 Ekim 2018, Ankara.
- Ekinci, M. B. (2014). The cittaslow philosophy in the context of sustainable tourism development; the case of Turkey, *Tourism Management*, 41 (1), 178-189.
- İncedayı, D. (2004). Çevresel duyarlık bağlamında davranış biçimi olarak "sürdürülebilirlik", *Mimarlık*, (318) s-29.
- Kantürk Yiğit, G. (2011). Eflani ilçesinde nüfus, *Doğu Coğrafya Dergisi* 16 (26), 163-182.
- Karataş, A., Karabağ, Ö. (2013). Cittaslow hareketinde çevre eğitiminin önemi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (29), 1-20.
- Kohler, N. (1999). The relevance of the green building challenge: an observer's perspective, *Building Research & Information*, 27 (4/5), 309-320.
- Mayer ve Knox (2005). Slow cities: sustainable places in a fast World. *Journal of Urban Affairs*, 28 (4), 321-334.

- Tekeli, İ. (2001). Sürdürülebilirlik kavramı üzerinde irdelemeler.
Ankara: *Mülkiyeliler Birliği Yayınları*.
- Tuna Kayılı, M. (2016). Yüksek fırın baca tozu ve polietilen atıklarından elde edilen kompozit malzemenin yapıda kullanılabilirliğinin saptanması, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- URL1.http://www.cittaslow.org/sites/default/files/content/page/files/257/charter_cittaslow_en_05_18.pdf (Erişim Tarihi: 18.01.2018).
- URL 2. www.cittaslowturkiye.org (Erişim Tarihi: 15.01.2018).
- URL 3. <http://www.eflani.bel.tr/> (Erişim Tarihi: 16.01.2018).

BÖLÜM 3:

MİMARLIK BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN MİMARLIK TARİHİ DERSİNE İLİŞKİN ALGILARINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA*

Dr. Öğr. Üyesi Esra BÖLÜKBAŞI ERTÜRK¹

* 19.1120018 tarihinde toplanan Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından 2018/12 tarihli toplantı ve 15 numaralı karar ile anket çalışması etik kurallara uygun bulunmuştur.

¹ Karabük Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Karabük, Türkiye. esrabolukbasi@karabuk.edu.tr

GİRİŞ

Tarih boyunca güzel sanatların içinde yer alan mimarlık hem kuramsal hem de uygulamalı eğitimi gerektiren bir meslek olmasının yanında estetik yönü ile yaşamın hemen tüm alanlarına dokunmaktadır. Ülkemizde mimarlık bölümlerinin kurulmasıyla mimarlık tarihi dersi zorunlu ders olarak bu bölümlerde eğitim programı içerisinde yer almıştır. Mimarlık eğitimi içinde mimarlık tarihini ele almadan önce mimarlığı kuramsal açıdan ele alan çalışmaların da bulunduğunu ifade etmek gerekmektedir. Mimarlık eğitimi içinde kuramın önemli bir yeri olduğu, kuramı mimarlık tarihinden ayırmanın mümkün olmayacağı araştırmacılarca belirtilmektedir (Tümer 1997; Yavuz 1997; Düzenli 2009). Kuramın tarihten bağımsız bir alan olmadığını belirten Tanyeli (2012), mimarlık tarihi ile kuramın örtüştüğünü, tasarım yapmak için mimarlık tarihinin zorunlu olmadığını ancak mimarın kendi mevcut pozisyonunu anlamlandırmak istediğinde tarihe ihtiyaç duyabildiğini, mimarlık tarihinin anlamayı ve düşünmeyi sağlayarak, tarihin geçmiş üzerinde düşünme ve geçmiş üzerine düşünce üretebilme imkânı verdiğini belirtmektedir (Tanyeli 2012). Diğer yandan Seymen (1990), kuramın pratiği yönlendirici bilgi birikimi olduğu düşüncesinin mimarlık mesleği ve uygulamasına yönelik bilincin oluşturulmasında bir etkinlik olarak görmektedir. Tanyeli (1997) mimarlıkta, tarihten bağımsız yargıların verilemeyeceğini, mimarlık tarihinin mimarlık alanını dolduran gerçeklikleri anlamak için kullanılan zihinsel bir araç olduğu düşüncesine yer vermektedir.

Mimarlık tarihi ve kuramının Mimarlık eğitim içindeki yeri ile ilgili olarak farklı görüşler bulunmakla birlikte günümüzde öğrencilerin üniversiteye kabulünün merkezi sistemle olması nedeniyle farklı kültürden, farklı birikime sahip öğrenciler lisans eğitimi süresince tasarım ve proje odaklı uygulamaya ağırlık veren bir eğitim anlayışında buluşmaktadırlar. Günümüz akademik ortamında Mimarlık eğitimi, mimarlık bölümlerinde Bina Bilgisi, Yapı Bilgisi, Restorasyon Ana Bilim Dalları arasında Mimarlık Tarihi/Mimarlık Tarihi ve Kuramı Ana Bilim Dalı olarak yer bulmuştur. Mimarlık Tarihi dersi bu eğitim programı içerisinde kuramsal destek dersi olarak zorunlu statüde yer almaktadır. Dört yıl sekiz sömestrden oluşan mimarlık eğitimi içinde ikinci sömestrden itibaren Mimarlık Tarihi I-II-III-IV derslerinden oluşan, haftada iki saat teorik verilen ders, KBÜ Mimarlık Bölümü'nde ilk sömestrde Sanat ve Mimarlık Tarihine Giriş dersi ile başlatılmaktadır. Bunun yanı sıra sekiz sömestrde mimarlık tarihiyle ilgili olarak öğrenciye ilgi alanı oluşturabilecek daha özel konulardan oluşan seçmeli statüde² dersler de bulunmaktadır.

Öğrencilerin mimarlık eğitimine bağlı almış oldukları derslerin yanında onların entelektüel yönlerini geliştirecek, bilinç düzeyini yükseltecek kuramsal alt yapıyı kuvvetlendirmek Mimarlık Tarihi dersinin hedefleri arasında yer almaktadır. Mimar adaylarının günümüz teknolojisi ve gereksinimlerine göre yapmış olduğu tasarımlarında

² MIM 236 Geleneksel Konut Mimarisi, MIM 384 Cumhuriyet Dönemi Sanat ve Mimarlık Ortamı, MIM 467 Karabük Mimarlık Tarihi Araştırma Stüdyosu, MIM485 Osmanlı Dönemi Safranbolu Su Mimarisi...bu derslerden bazılarıdır.

kendi mesleki kimliğinin, tarzının oluşmasında bu dersin öğrenciye “farkındalık” kattığı düşünülmektedir.

Sanat, mimarlık, tasarım konularını eğitim içinde değerlendiren çalışmaların olmasına karşın³ Mimarlık Tarihini eğitim içinde ele alan çalışmaların kısıtlı olduğu gözlenmiştir. Bu kapsamda Mimarlık Tarihi dersinin mimarlık öğrencileri üzerindeki algısı ve mesleki olgunlaşma sürecine katkısını matematiksel ve istatistiksel yöntemlerle ölçülerek literatüre kazandırılması amaçlanmıştır. Dolayısıyla literatürde mimarlık eğitimi içinde yer alan Mimarlık tarihi ve kuramının öğrenci üzerindeki kazanımlarını ölçen benzer çalışmaların sınırlı olması, çalışmanın özgünlüğünü de ortaya koymaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Mimarlık tarihi dersinin mimarlık eğitimine olan olası etkisi bu araştırmanın amacını teşkil etmektedir. Araştırmanın evrenini Karabük Üniversitesi Mimarlık Bölümü öğrencilerinden 3 ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Ancak zaman kısıtlılığı, öğrencilerin devamsızlık yapmaları vb. nedenlerle araştırmada örnekleme başvurulmuştur. Bu çerçevede araştırmada tesadüfi olmayan örnekleme tekniklerinden, kolayda örnekleme yöntemiyle veriler elde edilmiştir. Kolayda örnekleme, birimlerin seçiminin büyük ölçüde görüşmecilere bırakıldığı örnekleme türüdür (Nakip, 2013: 204). Literatürde, evren hacminin büyüklüğü ($N > 10.000$ veya $N < 10.000$), değişkenlerin türü

³ Bkz. I. Sanat Tasarım Eğitimi Sempozyumu, Dün -Bugün-Gelecek Bildiriler Kitabı, Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, 27-29 Nisan 2011, Ankara.

(nitel veya nicel) ve güven düzeyinin göz önünde bulundurulup bulundurulmayacağı gibi belirleyiciler dikkate alınarak, örneklem hacminin hesaplanması için ilgili literatürde (Ryan, 1995: 36; Sekaran, 2003: 119) bazı tablolar oluşturulmuştur. Söz konusu tablolarda 160 kişilik bir evrende $\alpha=0.05$ anlamlılık ve $\pm \%5$ hata payına göre ihtiyaç duyulan örneklem sayısının 113 kişi olması gerektiği ifade edilmektedir (Baş, 2010: 41; Davis ve Cosenza, 1998: 28; Yamane, 2001: 116-117). Ancak bu araştırmada 150 öğrenciye ulaşılarak yüz yüze anket tekniğiyle veriler toplanmıştır. Araştırmada kullanılan anket 2 bölüm şeklinde tasarlanmıştır. Birinci bölümde araştırmaya katılan öğrencileri tanımlayıcı 6 kapalı uçlu soruya yer verilmiştir. İkinci bölümde ise araştırmacı tarafından literatürden yararlanılarak oluşturulan 26 maddelik bir ölçek yer almaktadır. Ölçek ifadeleri 5’li Likert ölçeği formatında “1-Kesinlikle Katılmıyorum ve 5-Kesinlikle Katılıyorum” biçiminde puanlandırılmıştır (Özdamar, 2004: 145).

3 ve 4. sınıf Mimarlık bölümü öğrencilerinden elde edilen veriler SPSS 20 istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlerin ilk aşamasında veri setinin iç tutarlılığı test edilmiştir (Yaşlıoğlu, 2017: 75). Veri setinin iç tutarlılığını ölçmek amacıyla güvenilirlik analizi yapılmıştır. Güvenirlik, bir ölçüm sürecinde, ölçüm işleminin tekrarlanabilirliği ya da tekrarlardaki tutarlılıktır (Alpar, 2010: 411; Tavşancıl, 2002: 148; Ural ve Kılıç, 2013: 280). Güvenirlik analizi için Alfa katsayısından (Cronbach Alpha) yararlanılmıştır (Özdamar, 2004: 623; Erkuş, 2009: 132). Ölçeğin alfa katsayısı $\alpha=0,928$ olarak tespit edilmiştir. Alfa katsayılarından hareketle ölçeğin

oldukça güvenilir olduğunu söylemek mümkündür (Akgül ve Çevik, 2003: 436).

Analizlerin ikinci aşamasında araştırmaya katılan kişilerin demografik özelliklerinin tespiti için betimsel analizler yapılmıştır. Betimsel analizler frekans ve aritmetik ortalama olmak üzere iki değişkenden oluşmaktadır. Dolayısıyla frekanslar bir dizi nicel değişken için sıklık sayısı ve yüzdeleri gösterirken, ortalamalar yalnızca sayısal değişkenlerin aritmetik ortalamasını temsil etmektedir (Veal, 2006: 159; Cebeci, 2010: 124). Boyut ifadelerinin değerlendirmesinde; “1.00-1.80 için kesinlikle katılmıyorum, 1.81-2.60 için katılmıyorum, 2.61-3.40 için kısmen katılıyorum, 3.41-4.20 için katılıyorum ve 4.21-5.00 için kesinlikle katılıyorum” değer aralıkları dikkate alınmıştır (Özdamar, 2001: 145).

Üçüncü aşamada öğrencilerin mimarlık tarihi dersine ilişkin düşüncelerinin demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için farklılık testleri yapılmıştır. Ancak öncelikle verilerin, parametrik veya parametrik olmayan test koşullarından hangisini sağladığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine ve basıklık/çarpıklık değerlerine bakılmıştır. Normal dağılım testlerinde p değerlerinin 0,05'ten büyük ve basıklık/çarpıklık değerlerinin de -1,5 ve +1,5 aralığında olması gerektiği ifade edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Test sonucunda verilerin parametrik test koşullarını sağladığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla farklılık analizlerinde; aralarında bağımsız olan iki grubun arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını

belirlemeye yardımcı olan T testi (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 172; Arslantürk, 2001: 140) ve birkaç grup arasında, ortalama skorlardaki anlamlı farklılıkları belirlemeye yardımcı olan ANOVA testi ile veriler analiz edilmiştir (Pallant, 2005: 214).

BULGULAR

Karabük Üniversitesi Mimarlık Bölümü 3 ve 4 sınıf öğrencilerinin cinsiyet, sınıf durum, yaş, baba mesleği, yaşadıkları bölge ve ailelerinin aylık gelir durumuna yönelik bulgular incelenmiştir. Bu kapsamda, 3 ve 4. sınıf mimarlık bölümü öğrencilerinin demografik özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilere İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler

Demografik Özellikler					
Cinsiyet	n	%	Sınıf	n	%
Erkek	66	44,0	3. Sınıf	70	46,7
Kadın	84	56,0	4. Sınıf	80	53,3
Yaş	n	%	Baba Mesleği	n	%
20 Yaş ve Altı	28	18,7	İşçi	25	16,7
21-23 Yaş	81	54,0	Serbest Meslek	33	22,0
24 Yaş ve Üstü	41	27,3	Kamu Çalışanı	27	18,0
Yaşadıkları Bölge/Yer	n	%	Emekli	38	25,3
Doğu Anadolu Bölgesi	17	11,3	Özel Sektör Çalışanı	21	14,0
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	19	12,7	Diğer	6	4,0
Karadeniz Bölgesi	21	14,0	Ailenin Geliri	n	%
İç Anadolu Bölgesi	21	14,0	2000 TL ve Altı	18	12,0
Akdeniz Bölgesi	17	11,3	2001-3000 TL	41	27,3
Marmara Bölgesi	29	19,3	3001-4000 TL	27	18,0
Ege Bölgesi	19	12,7	4001-5000 TL	35	23,3
Yurt Dışı	7	4,7	5001 TL ve Üstü	29	19,3
Toplam				150	100

Tablo 1'e göre; araştırmaya 66'sı erkek ve 84'ü kadındır. Kadın ve erkekler öğrenciden 70'ü 3. sınıf ve 80'i 4. sınıf öğrencisidir. Öğrencilerden 28'i 20 yaş ve altında, 81'i 21-23 yaşında, 41'i 24 yaş ve üzerindedir. Öğrencilerden 25'inin babası işçi, 33'ünün babası serbest meslek, 27'sinin babası kamu çalışanı, 38'inin babası emekli, 21'inin babası özel sektör çalışanı ve 6'sının babası diğer meslek grubunda olduğu tespit edilmiştir. Aile geliri itibariyle öğrencilerden 18'inin 2000 TL ve altı, 41'inin 2001-3000 TL, 27'sinin 3001-4000 TL, 35'inin 4001-5000 TL ve 29'unun aile gelirinin 5000 TL'nin üzerinde olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerden 17'si Doğu Anadolu Bölgesi, 19'u Güneydoğu Anadolu Bölgesi, 21'i Karadeniz Bölgesi, 21'i İç Anadolu Bölgesi, 17'si Akdeniz Bölgesi, 29'u Marmara Bölgesi, 19'u Ege Bölgesi ve 7'si yurtdişında yaşadığını ifade etmiştir.

Tablo 2'de Mimarlık Tarihi dersine ilişkin olarak 3 ve 4. sınıf Mimarlık Bölümü öğrencilerinin algıları sunulmuştur.

Tablo 2. Öğrencilerin Mimarlık Tarihi Dersine Yönelik Algıları

İfadeler	̄	S.S.
S1: Mimarlık tarihi, mimarlık eğitimi içinde tarihi yapıların dönem özelliklerini kavramaya yardımcı olur.	4,433	0,745
S2: Mimarlık tarihi, mimarlık eğitimi içinde tasarım sürecine yardımcı olur	3,513	1,121
S3: Mimarlık tarihi dersinin mimarlık eğitimi kapsamında 4 dönem olarak verilmesi yeterlidir.	3,733	1,235
S4: Mimarlık tarihi dersi haftada 2 saat verilmesi yeterlidir.	3,853	1,095
S5: Mimarlık tarihi dersi haftada 2 ders saati verilmesi yeterlidir.	3,873	1,088
S6: Mimarlık tarihi dersi kapsamında sanat ve mimarlık tarihi terminolojisini öğrenirim.	4,033	0,830
S7: Mimarlık tarihi dersi kapsamında sanat ve mimarlık kavramlarını öğrenirim.	4,193	0,808
S8: Tarihi yapıların mimari proje okumalarını yapabilirim.	3,693	1,016
S9: Tarihi yapıların üslupsal analizini yapabilirim	3,620	1,027
S10: Mimarlık tarihindeki yapı malzemelerini tanımlayarak sınıflandırabilirim.	3,433	0,915
S11: Mimarlık tarihindeki geleneksel yapı sistemlerini açıklayabilirim.	3,546	0,863
S12: Antik çağ mimarisi hakkında bilgi sahibiyim.	3,506	1,157
S13: Erken İslam dönemine ait plan ve yapı özellikleri hakkında bilgi sahibiyim.	3,493	1,001
S14: Anadolu Bizans dönemi mimarisi hakkında bilgi sahibiyim.	3,233	1,045
S15: Anadolu Selçuklu dönemi mimarisi hakkında bilgi sahibiyim.	3,686	0,956
S16: Anadolu'daki Beylikler dönemi mimarisi hakkında bilgi sahibiyim.	3,313	1,141
S17: Osmanlı dönemi mimarisi hakkında bilgi sahibiyim.	3,946	0,865
S18: Cumhuriyet dönemi mimarisi hakkında bilgi sahibiyim.	3,586	0,997
S19: Modern ve Postmodern mimari hakkında bilgi sahibiyim.	3,520	1,076
S20: Tarihsel süreçte Avrupa'daki sanat ve mimarlık alanlarında görülen üslup ve akımlar hakkında bilgi sahibiyim.	3,573	1,012
S21: Mimarlık eğitimi kapsamında aldığım proje derslerinde, mimarlık tarihi dersinde edindiğim bilgileri kullanırım.	3,360	1,082
S22: Mimarlık tarihi dersleri estetik kaygımın azalmasına neden oldu.	3,660	1,002
S23: Mimarlık tarihi dersini aldıktan sonra günümüz sanat dallarına olan ilgimde artış oldu.	3,640	1,025
S24: Mimarlık tarihi dersi modern mimari ile bağlantı kurmamda yardımcı olmaktadır.	3,840	1,043
S25: Mimarlık tarihi dersini aldıktan sonra tarihi çevre ve kültürel mirasa olan ilgin ve duyarlılığım arttı.	4,220	0,888
S26: Mimarlık tarihi derslerinin mimarlık eğitimi içinde önemli bir yere sahip olduğuna inanıyorum	4,393	0,918
GENEL ARİTMETİK ORTALAMA	3,741	0,573

Tablo 2’de görüldüğü üzere; öğrencilerin mimarlık tarihi dersine ilişkin algılarının genelde olumlu düzeyde olduğu görülmektedir.

Mimarlık tarihi dersine ilişkin algının öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan t testi sonuçları Tablo 3’te incelenmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Mimarlık Tarihi Dersine Yönelik Algılarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet		N	\bar{X}	σ	t	P
Mimarlık Tarihi Algısı	1. Erkek	66	3,857	0,561	2,221	0,028*
	2. Kadın	84	3,650	0,569		

* $p < 0,05$

Tablo 3’te görüldüğü üzere; kadın ve erkek öğrencilerin mimarlık tarihi dersine yönelik algıları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($t=2,221$, $p < 0,05$). Dolayısıyla mimarlık tarihi dersiyile ilgili olarak erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha olumlu bir algıya sahip oldukları söylenebilir.

Mimarlık tarihi dersine ilişkin algının, öğrencilerin sınıflarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan t testi sonuçları Tablo 4’te incelenmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Mimarlık Tarihi Dersine Yönelik Algılarının Sınıflarına Göre Karşılaştırılması

Sınıf		N	\bar{X}	σ	t	P
Mimarlık Tarihi Algısı	1. 3 Sınıf	70	3,639	0,611	-2,075	0,040*
	2. 4 Sınıf	80	3,831	0,525		

* $p < 0,05$

3. ve 4. sınıf öğrencilerinin mimarlık tarihi dersine yönelik algıları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($t=-2,075$, $p<0,05$). Bu kapsamda mimarlık tarihi dersiyile ilgili olarak 4. sınıf öğrencilerinin 3. sınıf öğrencilerinden daha olumlu bir algıya sahip oldukları belirlenmiştir.

Mimarlık tarihi dersine ilişkin algının, öğrencilerin yaşlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan One Way ANOVA testi sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Mimarlık Tarihi Dersine Yönelik Algılarının Yaşlarına Göre Karşılaştırılması

	Yaş	N	\bar{X}	σ	F	P	Tukey
Mimarlık Tarihi Algısı	1. 20 Yaş ve Altı	28	3,683	0,555	29,115	0,000*	3>1-2
	2. 21-23 Yaş	81	3,516	0,493			
	3. 24 Yaş ve Üstü	41	4,227	0,427			

***p<0,05**

Öğrencilerin yaşları itibariyle mimarlık tarihi dersine yönelik algılarında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır ($F=29,115$, $p<0,05$). Tukey testi sonuçlarına göre; 24 ve üzeri yaşta olan öğrencilerin mimarlık tarihi dersine ilişkin algılarının diğer yaş gruplarında yer alan öğrencilerden daha olumlu olduğu tespit edilmiştir.

Mimarlık tarihi dersine ilişkin algının, öğrencilerin babalarının mesleğine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan One Way ANOVA testi sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Mimarlık Tarihi Dersine Yönelik Algılarının Babalarının Mesleklerine Göre Karşılaştırılması

Baba Mesleği		N	\bar{X}	σ	F	P	Tukey
Mimarlık Tarihi Algısı	1. İşçi	25	3,896	0,685	1,288	0,272	
	2. Serbest Meslek	33	3,552	0,567			
	3. Kamu Çalışanı	27	3,830	0,489			
	4. Emekli	38	3,736	0,572			
	5. Özel Sektör Çalışanı	21	3,782	0,560			
	6. Diğer	6	3,633	0,363			

* $p < 0,05$

Baba mesleği açısından öğrencilerin mimarlık tarihi dersine ilişkin algılarının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($F=1,288$, $p > 0,05$). Dolayısıyla mimarlık tarihi dersine yönelik algının tüm meslek gruplarında birbirine yakın olduğu söylenebilir.

Mimarlık tarihi dersine ilişkin algının, öğrencilerin yaşadıkları bölgeler göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan One Way ANOVA testi sonuçları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin Mimarlık Tarihi Dersine Yönelik Algılarının Yaşadıkları Bölgelere Göre Karşılaştırılması

Yaşanılan Bölge/Yer		N	\bar{X}	σ	F	P	Tukey
Mimarlık Tarihi Algısı	1. Doğu Anadolu	17	4,154	0,465	6,336	0,000*	1>4-5-6 2>4-5-6
	2. Güneydoğu Anadolu	19	4,157	0,723			
	3. Karadeniz	21	3,723	0,339			
	4. İç Anadolu	21	3,568	0,338			
	5. Akdeniz	17	3,356	0,500			
	6. Marmara	29	3,487	0,506			
	7. Ege	19	3,822	0,593			
	8. Yurtdışı	7	3,952	0,620			

* $p < 0,05$

Öğrencilerin yaşadıkları bölgeler itibariyle mimarlık tarihi dersine yönelik algılarında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır ($F=6,336$, $p<0,05$). Tukey testi sonuçlarına göre; Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan öğrencilerin mimarlık tarihi dersine ilişkin algılarının, İç Anadolu, Akdeniz ve Marmara bölgelerinde yaşayan öğrencilerden daha olumlu olduğu tespit edilmiştir.

Mimarlık tarihi dersine ilişkin algının, öğrencilerin ailelerinin aylık gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan One Way ANOVA testi sonuçları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin Mimarlık Tarihi Dersine Yönelik Algılarının Ailelerinin Aylık Gelirine Göre Karşılaştırılması

Aile Aylık Geliri		N	\bar{X}	σ	F	P	Tukey
Mimarlık Tarihi Algısı	1. 2000 TL ve Altı	18	3,625	0,612	7,263	0,000*	4>1-2-3 5>1-2-3
	2. 2001-3000 TL	41	3,497	0,438			
	3. 3001-4000 TL	27	3,556	0,450			
	4. 4001-5000 TL	35	4,003	0,605			
	5. 5001 TL ve Üzeri	29	4,014	0,567			

* $p<0,05$

Ailelerin aylık gelir durumlarına göre öğrencilerin mimarlık tarihi dersine yönelik algılarında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır ($F=7,263$, $p<0,05$). Tukey testi sonuçlarına göre; ailesinin gelirinin 4000 TL’nin üzerinde olan öğrencilerin mimarlık tarihi dersine ilişkin algılarının, 4000 TL ve altında geliri olan öğrencilerden daha olumlu olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Tarihsel süreçte yaşanan sosyo-kültürel değişimle birlikte mimarlık alanında da çeşitli değişimler yaşanmış ve yaşanmaya devam etmektedir. Bu süreçte mimarlık tarihi bir taraftan kendini mimarlık içerisinde ayırıştırmaya ve tanımlamaya çalışırken diğer taraftan farklı disiplinlerle daha yakın ilişkiler geliştirmektedir (Düzenli, 2009). Bu durum disiplinler arası ilişki ve eşgüdüm adı altında çağımız eğitim anlayışının da omurgasını oluşturmaktadır (Bozdağ ve Perdahcı, 2011). Günümüz eğitim anlayışında mimarlık tarihi, öğrencilerin entelektüel gelişimlerini tamamlamalarının yanı sıra sanata bakışlarında pozitif yaklaşımların doğmasına zemin hazırlamaktadır (Özgenç, 2011). Mimarlık tarihinin bu öneminden hareketle, öğrencilerin mimarlık tarihine ve eğitim sürecine ilişkin algıları araştırılmıştır.

Araştırmada mimarlık tarihi dersini alan öğrencilerin; mimari yapıların dönem özellikleri, sanat ve mimarlık tarihi kavramları ve terminolojisi, yapı malzemeleri, geleneksel yapı sistemleri ve üslupsal analizleri, proje okumaları vb. birçok yararlar elde ettikleri ve bununla birlikte estetik ve sanatsal kaygılarının artmasına neden olduğu tespit edilmiştir. Öğrenciler mimarlık tarihi dersi sayesinde; Antik Çağ, Erken İslam, Anadolu Bizans, Anadolu Selçuklu, Anadolu'daki Beylikler, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinin mimarilerini öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte Avrupa'daki mimari özelliklerin yanı sıra modern ve postmodern mimari yapılar hakkında da bilgi sahibi oldukları ve bu eğitim sayesinde kültürel mirasa ve günümüz sanat dallarına olan ilgilerinde artış meydana geldiği ortaya çıkmıştır. Bu

sonuçlar, Arayıcı'nın (2011) da belirttiği gibi, eğitim süresi boyunca eğitici çeşitli metotların kullanılmasının öğrenci ve ilgili alan arasında bir iletişim ağı kurmasına zemin hazırladığına işaret etmektedir. Öte yandan Erkan (2011), derslerin kısıtlı süresi nedeniyle öğrencilerin yeterli düzeyde bilgi alamadıkları ve mezuniyet sonrasında büyük beklentilerinin gerçekleşemediğini ifade etmektedir. Ancak bu çalışmada öğrencilerin mimarlık tarihi dersini 4 dönem, haftada 2 ders saati olmasını yeterli gördükleri tespit edilmiştir.

Çalışmada öğrencilerin mimarlık tarihi dersiyile ilgili düşüncelerinin demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir. Bu çerçeve de mimarlık tarihi dersiyile ilgili olarak erkek öğrencilerin, kadın öğrencilerden daha olumlu bir algıya sahip oldukları söylenebilir. Başka bir deyişle erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha çok mimarlık tarihine ilgi duydukları söylenebilir. Sınıflar açısından 4. sınıf öğrencilerinin, 3. sınıf öğrencilerinden daha olumlu bir algıya sahip oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin yaş oranları arttıa mimarlık tarihi dersine ilişkin algılarının da olumlu düzeyde gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu sonuç, 4 sınıf öğrencilerinin bilinç düzeyinin geliştiğini ve yaşları arttıa da alana daha fazla ilgiyle yaklaştıklarını göstermektedir. Öğrencilerin yaşadıkları bölgeler açısından bakıldığında; Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan öğrencilerin mimarlık tarihi dersine ilişkin algılarının, İç Anadolu, Akdeniz ve Marmara bölgelerinde yaşayan öğrencilerden daha olumlu olduğu ortaya çıkmıştır. İç Anadolu, Akdeniz ve Marmara bölgelerinin nüfus açısından daha kaygan olmaları, Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde

yaşayan nüfusun kültürel tarihe daha bağlı olmaları, bununla birlikte Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin diğer bölgelere göre modern kentleşme açısından daha az gelişmiş olması bu farkın ortaya çıkmasına neden olduğunu düşündürmektedir. Araştırmada öğrencilerin sosyo-ekonomik özelliklerini belirlemek için aile gelirleri ve babalarının meslekleri sorulmuştur. Ailesinin geliri 4000 TL'nin üzerinde olan öğrencilerin mimarlık tarihi dersine ilişkin algılarının, 4000 TL ve altında geliri olan öğrencilerden daha olumlu olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla yüksek gelire mensup aile bireyi olan öğrencilerin mimarlık tarihi dersine olan ilgilerinin de yüksek çıktığı söylenebilir. Ancak baba mesleğine göre mimarlık tarihi dersine olan bakış açılarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Mimarlık tarihi çok disiplinli çalışmayı gerektiren bir alanı kapsamaktadır. Mimarlık tarihinin bu özelliği, birçok açıdan ele alınmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında öğrencilerin geçmiş ve gelecek arasında köprü olma özelliğinden dolayı mimarlık tarihini kavramaları, çıkarımlarda bulunmaları ve kendi yorumlarını katarak gelecek için yeni tasarımlar ortaya koymaları büyük önem taşımaktadır. Ancak öğrencilerin bu edinimleri kazanabilmesi için öğretmenlerin, parça ve bütün içerisinde geçmiş ve geleceği eş zamanlı olarak öğrenciye aktarmaları gerekmektedir. Günümüzde her ne kadar birçok yerde kalıplaşmış bir eğitim sistemi uygulanıyorsa da; mimarlığın yaşamla iç içe olduğundan hareketle mimarlık tarihi dersinin de bir bütünsellik içerisinde anlatılmasına ihtiyaç vardır. Diğer yandan literatürde mimarlık tarihi dersinin önemini ve niteliğini ortaya koyan çalışmaların sınırlı olması nedeniyle

bu ve benzeri çalışmaların yapılmasının ilgili literatüre zenginlik kazandıracağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akgül, A. ve Çevik, O. (2003) *İstatistiksel Analiz Teknikleri, SPSS’te İşletme Yönetimi Uygulamaları*, Ankara: Emek Ofset Ltd. Şti.
- Alpar, R. (2010) *Spor, Sağlık ve Eğitim Bilimlerinde Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlilik- Güvenirlik*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Arayıcı, O. (2011) “Yeni Pazar Beklentileri İçin Yeni Bir Eğitim Modeli; Mobil Müfredat”, *1. Sanat ve Tasarım Eğitim Sempozyumu: Dün, Bugün, Gelecek*, Bildiriler Kitabı, Ankara: Başkent Üniversitesi, 27-29 Nisan, s. 449-452.
- Arslantürk, Z. (2001) *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri*, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Baş, T. (2010) *Anket*, Ankara: Seçkin Yayıncılık ve San. ve Tic. Aş.
- Bozdağ, L. ve Perdahcı, N. (2011) “Ulusal Sanat ve Sanat Eğitimi Politikası İvedilikle Oluşturulmalıdır”, *1. Sanat ve Tasarım Eğitim Sempozyumu: Dün, Bugün, Gelecek*, Bildiriler Kitabı, Ankara: Başkent Üniversitesi, 27-29 Nisan, s. 76-79.
- Cebeci, S. (2010) *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri*, İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım.
- Davis, D. and Cosenza, R. M. (1998) *Business Research for Decision Making*, Boston: Pws-Kent Publishing Company.

- Düzenli, İ.H. (2009) “Fiziksel İnşadan Metinsel İnşaya: Türkiye’de Mimarlık Tarihi ve Tarihçiliğinin Serüveni”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 7, Sayı 13, sf.11-49.
- Erkan, T. (2011) “Grafik Tasarım ve Görsel İletişim Tasarımı Bölümlerinin Reklam Sektörü Bağlamında İncelenmesi”, *1. Sanat ve Tasarım Eğitim Sempozyumu: Dün, Bugün, Gelecek*, Bildiriler Kitabı, Ankara: Başkent Üniversitesi, 27-29 Nisan, s. 495-497.
- Erkuş, A. (2009) *Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Nakip, M. (2013) *Pazarlama Araştırma Teknikleri*, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özdamar, K. (2001) *SPSS İle Biyoistatistik*, 4. Basım, Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özdamar, K. (2004) *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi-I*, Genişletilmiş 5. Baskı, Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özgenç, N. (2011) “Devlet Eğitim Politikalarında Sanat ve Tasarım Eğitiminin Yeri ve Önemi”, *1. Sanat ve Tasarım Eğitim Sempozyumu: Dün, Bugün, Gelecek*, Bildiriler Kitabı, Ankara: Başkent Üniversitesi, 27-29 Nisan, s. 110-115.
- Pallant, J. (2005) *SPSS Survival Manual: A Step By Step Guide to Data Analysis Using SPSS*, Allen and Unwin Inc., Crows Nest, New South Wales.

- Ryan, C. (1995) *Researching Tourist Satisfaction Issues, Concepts, Problems*, London: Routledge.
- Sekaran, U. (2003) *Research Methods for Business*, New York: John Wiley.
- Seymen, B.Ü. (1990), “Mimarlık ve Kuram” *Mimarlık*, 28, sayı 3, sf.36-37.
- Tabachnick, B. G. ve Fidel, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. USA: Pearson Education Limited.
- Tanyeli, U. (1997) “Mimarlık Nasıl Bir Disiplindir” *Ege Mimarlık* 2, sayı.23, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayını, sf.34-36.
- Tanyeli, U. (2012) “Mimarlık Tarihi Söyleşileri: Uğur Tanyeli”, *Arkitera*, 2 Mayıs 2012.
- Tavşan, F. ve Sönmez, E. (2011) “Tasarım Eğitiminin Farklı Disiplinler İle Beslenmesi; İç Mekan Stilleri ve Moda”, *1. Sanat ve Tasarım Eğitim Sempozyumu: Dün, Bugün, Gelecek*, Bildiriler Kitabı, Ankara: Başkent Üniversitesi, 27-29 Nisan, s. 421-425.
- Tavşancıl, E. (2002) *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tümer, G. (1997), “Mimarlık Tarihi ve Mimarlık Eğitime Yansımaları”, *Ege Mimarlık* 2, sayı.23, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayını, sf.29.
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2013) *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS Veri Analizi*, Ankara: Detay Yayıncılık.

- Veal, A. J. (2006) *Research Methods for Leisure and Tourism: A Practical Guide*, England: Pearson Education Limited.
- Yamane, T. (2001) *Temel Ornekleme Yontemleri*, Çev. A. Esin, M. A. Bakır, C. Aydın ve E. Gürbüzsel. İstanbul: Literatur Yayıncılık.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017) “Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması”, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46 (Özel Sayı), 74-85.
- Yavuz, Y. (1997) “Mimarlık Tarihi ve Mimarlık Eğitime Yansıması”, *Ege Mimarlık* 2, sayı.23, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayını, sf.30-33.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004) *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Detay Yayıncılık.

BÖLÜM 4:
TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARI BELGELENMESİNDE
KULLANILAN RÖLÖVE YÖNTEMLERİNİN ÖRNEKLER
ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Arş. Gör. Burcu Buram ÇOLAK¹
Arş. Gör. Mazlum KALAK²
Arş. Gör. Yenal TAKVA³

¹ Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Ankara, Türkiye.
colakburcuburam@gmail.com

² Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Ankara, Türkiye.
mazlum_kalak@hotmail.com

³ Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Ankara, Türkiye.
yenaltakva@hotmail.com

GİRİŞ

Taşınmaz kültür mirası⁴ geçmiş medeniyetler hakkında bizlere bilgi veren en önemli kaynaklardır. Taşınmaz kültür mirasına bakarak geçmiş medeniyetlerin günlük yaşamı, ekonomik konumları, inançları, kültürleri, teknolojik seviyeleri ve genel olarak tüm yaşamları hakkında bilgi edinilebilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde bu mirasların gelecek nesillere aslına uygun olarak aktarılması da pek çok bilim alanının yer aldığı disiplinler arası bir çalışma gerektirmektedir. Bu mirasların gelecek nesillere aslına uygun olarak aktarılması bağlamında öncelikle dikkat edilmesi gereken konu tespit ve belgeleme aşamasıdır (Tekinöz, E., Sağıroğlu, Ö., 2018).

Kültürel mirasın belgelenmesinde tespit çalışmalarında kullanılan teknik ve yöntemlerin geliştirilmesi, rölöve çalışmalarında harcanan sürenin kısa, hassasiyetlerinin fazla ve bilgi kayıplarının minimum olması bağlamında oldukça önemlidir. Tespit ve belgeleme çalışmaları sadece mimari projelerde değil aynı zamanda arkeoloji ve sanat tarihi çalışmaları açısından da önemlidir. Yapılacak rölöve çalışmalarında en önemli hususun kısa sürede en doğru sonuca ulaşmak olduğu düşünüldüğünde sürekli gelişim içerisinde olan teknoloji dünyasında en güncel teknikler kullanılmaktadır.

Tüm güncel yöntemler, maliyet, zaman ve hassasiyet ilkeleri göz önüne alınarak değerlendirilmelidir. Geleneksel yöntemlerle modern

⁴ “Kültür varlıkları; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır” (2863 sayılı KTVKK Madde 3).

yöntemlerin maliyet, zaman ve doğruluk ölçütleri karşılaştırılmalıdır. Bu yöntemlerin avantajları ve dezavantajları belirlenerek farklı disiplinlerden yararlanılarak çözüm yolları araştırılmalıdır (Baltacı, 2011).

Bu bağlamda çalışma kapsamında; Ankara Ahi Şerafettin Zaviyesi Çeşmesi, Ankara Hacı Musa Cami Çeşme ve Ankara Tacettin Sultan Camii ve Türbesi Bahçe Giriş Kapısı incelenmiştir. Ele alınan yapıların seçiminde farklı rölöve teknikleri gerektiren metotların uygulanabilirliklerine dikkat edilmiştir. Seçilen örnekler üzerinden geleneksel sistemle rölöve alma, fotoğraf düzeltme yazılımları yöntemi, fotogrametrik yöntem, Android ve Apple Store uygulamaları yöntemleri kullanılarak elde edilen veriler doğrultusunda incelenen yapılar üzerinden karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu bağlamda farklı yöntemlerin kıyaslanmasındaki amaç; uygun yapı için uygun rölöve yönteminin belirlenmesidir. Sonuç olarak, tarihi bir yapının rölövesi için o yapıya en uygun yöntemi veya birkaç yöntemin iş birliği ile çiziminin yapılması doğru bir yaklaşım olacaktır.

1. ÇALIŞMA KAPSAMINDAKİ YAPILAR

Rölöve, mevcut bir yapının bakımı, onarımı, belgelemek veya arşivlemek için plan, kesit ve görünüşlerinin hassas bir çalışma ile çizimlerinin elde edilmesi işlemidir (Uluengin, 2018). Rölöve çalışmasına başlamadan önce rölövesi alınacak yapının ön araştırması yapılır. Bu çalışmada yapı ve bulunduğu çevre hakkında faydalı olabilecek bilgilerin toplanması gereklidir. Rölövesi alınacak binaya ait bilgi içeren internet adresi, eski dergi, eski kitap, gazete, tapu, koruma kurulu kararları vb. araştırılmalıdır. Bu bağlamda çalışma kapsamında ele alınan üç yapı hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

1.1. Ankara Ahi Şerafettin Zaviyesi Çeşmesi

Restorasyon çalışması 2016 yılında başlayan ve 2018 yılından itibaren güncel kullanımı Altındağ Müftülüğü DİGEM-Din İlim ve Gençlik Eğitim Derneği binası olan çeşmenin bulunduğu yapı restorasyon öncesi ‘Ankara Ahi Şerafettin Zaviyesi’ olarak tanınmaktadır. Ankara Ahi Şerafettin Zaviyesi yani bugün ki adıyla Altındağ Müftülüğü DİGEM-Din İlim ve Gençlik Eğitim Derneği binası karşısında Arslanlar Camii ve Türbesi yer almaktadır.

Çeşmenin bulunduğu Ahi Şerafettin (Aslanhane) Zaviyesi Ankara İli, Altındağ İlçesinde, Ulus Semtinde, Ahi Şerafettin (Aslanhane) Cami'nin kuzeydoğusunda, Kurnaz Sokak ile Mete Sokağı'nın kesiştiği yerde bulunmaktadır. Restorasyonu Ankara Bölge Müdürlüğü tarafından, Ankara 2 No lu Kültür Varlıkları Koruma Kurulu tarafından onaylanmıştır. Mülkiyeti T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait olan

yapı Altındağ İlçesi 2274 Ada 1 Parselde yer almaktadır (Acun, H., İnci, U., 2016, Vakıflar Dergisi 45).

Ankara Hamamönü'nde Eş-Şeyh Ankaralı Tirid Zade Hacı Hüseyin Efendi Türbesi yanında yer alan çeşme, şu an da Altındağ Müftülüğü DİGEM-Din İlim ve Gençlik Eğitim Derneği binası olarak kullanılan yapının giriş sahanlığının altında yer almaktadır. Çeşmenin üzerinde sahanlık bulunmasından dolayı çeşmenin üst planına baktığımızda plan düzlemi olarak net olarak algılanan bir yer bulunmamaktadır.

Öncelikle çeşme bulunduğu alan ile çevre ilişkisinin daha iyi algılanması açısından çevresinde bulunan diğer yapılar incelenmiştir. Çevre ilişkisini anlatan panoramik fotoğraf çekimleri yapılmıştır. Çeşmenin malzemesinin ne olduğu, yüzey kaplaması olarak ne kullanıldığı ve yapım tekniği incelenip not edilmiştir. Bunların yanı sıra çeşme gerekli açılardan fotoğraflanmıştır. Çeşme de arıza ve tahribat durumu olup olmadığına bakıldığında bazı yerlerinde aşınmaların olduğu görülmüştür. Bütün bunların yanı sıra çeşme şu anda su kullanımına kapalıdır. Çalışma kapsamında ele alınmış olunan çeşmenin fotoğrafları aşağıda yer almaktadır (Resim 1).

Resim 1. Çeşme perspektif, ön görünüş, üst plan görünüş ve detaylar

1.2. Ankara Hacı Musa Cami Çeşme

835H./1432 M. yılında Hacı Musa oğlu Seyfeddin tarafından yaptırılmıştır. Dikdörtgen planlı, çatılı, ahşap aksamı olan bir yapıdır. Yapının duvarları taş temel üstüne oturan kerpiç örgülü ve sıvalıdır (Resim 2). Kemer araları sonradan camekanla kapatılmış olunan, tuğla örgülü üç sivri kemerle dışa açılmakta olan yapı; ortada devşirme iki sütuna sahiptir. Yapının minaresinin sağındaki çeşmesinin altı mermer olup 1284H/1867M. yılında tadilatının yapıldığına dair bir kitabesi vardır [1].

Hacı Musa Cami Çeşmesi, Ankara Altındağ İlçesi Hacettepe Mahallesiinde Talatpaşa Bulvarı'nın hemen güneyindedir.

Resim 2. Hacı Musa Cami Çeşmesi Görünüşleri

1.3. Ankara Tacettin Sultan Camii ve Türbesi Bahçe Giriş Kapısı

Son cemaat yeri olmayan, batısında bitişik türbe yer alan cami, moloz ve kesme taşla yapılmıştır. Kesme taş malzemedeki minare caminin kuzeydoğu köşesindedir. Yaklaşık 30 yıl önce türbenin batı kısmını genişletmek amacıyla ile 2 katlı betonarme bir bölüm eklenmiştir.

Yapının avluya bakan cephesinin ortasında bir kapı ve iki yanında birer pencere yer alır. Giriş kapısı önüne dört direğin taşıdığı ahşap bir sundurma bulunan yapının pencere ve kapı çerçevesi dışa çıkıktır. Yapıda yer alan taş minare, kare bir kaide üzerinde yükselmektedir.

Cami tavanı ahşap malzemedir. Cami içerisinden mekamlardan geçiş kemerlerle sağlanmaktadır. Yapı genel olarak yalın, süsten uzaktır ve cami mihrabının iki köşesinde üçgen bir alınlık vardır [2].

Tacettin Sultan Camii dış bahçe giriş duvarı kaba yonu taş duvar ile örülmüştür. Kapı ahşap olup özgün olarak günümüze kadar ulaşmıştır. Kapı üzerinde ahşap hatıl bulunmaktadır. Kapı üst kotunda ise restorasyon ile eklenen taş saçak bulunmaktadır (Resim 3).

Resim 3. Tacettin Sultan Camisi Bahçe Kapısı

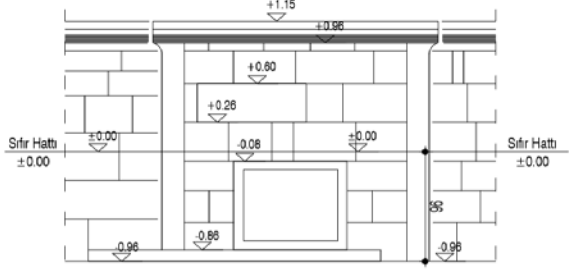
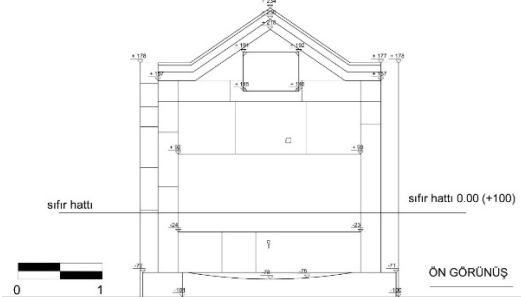
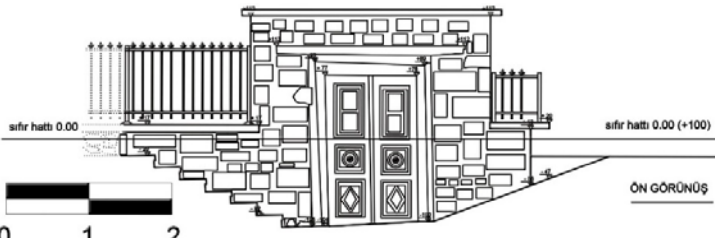
2. İNCELENEN YÖNTEMLER

2.1. Geleneksel Yöntem ile Rölövenin Örnekler Üzerinden İncelenmesi

Rölöve, bir yapının, arkeolojik kalıntının veya kent dokusunun incelenmesi, belgelenmesi ve restorasyon projelerinin hazırlanabilmesi yapının iç ve dış mimarisine, taşıyıcı sistemi, özgün detayları ve malzemelerine ait güncel durumunun ölçekli bir şekilde çizimlere

çizimleri yardımı ile cephe çizimleri bilgisayar ortamına aktarılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Geleneksel yöntem ile çizilen cephe rölöveleri

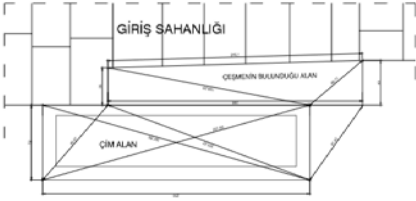
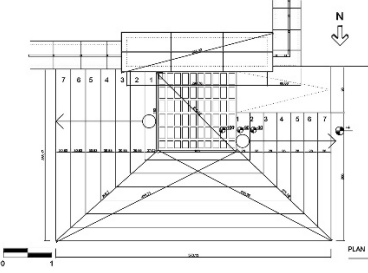
Ankara Ahi Şerafettin Zaviyesi Çeşmesi	
Ankara Hacı Musa Cami Çeşme	
Ankara Tacettin Sultan Cami ve Türbesi Bahçe Giriş Kapısı	

Ankara Ahi Şerafettin Zaviyesi Çeşmesi'nin içerisinde yer alan motifli alanının motifini fotoğraflamanın dışında üzerine koyulan eskiz kâğıdı yardımı ile motifin kopyası alınmıştır. Alınan motif çizimi belgelenmiştir fakat yetersiz kaldığı için çizime aktarılamamıştır.

Ankara Hacı Musa Cami Çeşmenin kaidesinde bulunan yazılar içinde aynı yöntem kullanılarak eskiz kâğıdı yardımı ile motifin kopyası alınmıştır. Bu yazıların eskizi yetersiz kaldığı için çizime aktarılammıştır.

Cephe ölçü alımları tamamlanan yapıların plan çizimi için ölçüleri alınmıştır. Ankara Hacı Musa Cami Çeşmenin üstüne çıkılamadığından çapraz ölçü verilememiştir. Plan çizimi olarak mermerden yapılmış olan su giderinin bulunduğu hazne ölçülendirilmiştir. Yapıların plan düzleminde alınan ölçüler doğrultusunda bilgisayar ortamında çizimleri yapılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Geleneksel yöntem ile çizilen cephe röleveleri

<p style="text-align: center;">Ankara Ahi Şerafettin Zaviyesi Çeşmesi</p>	
<p style="text-align: center;">Ankara Hacı Musa Camii Çeşme</p>	<p style="text-align: center;">---</p>
<p style="text-align: center;">Ankara Tacettin Sultan Camii ve Türbesi Bahçe Giriş Kapısı</p>	

2.2. Fotoğraf Düzeltme Yazılımları ile Rölövenin Örnekler Üzerinden İncelenmesi

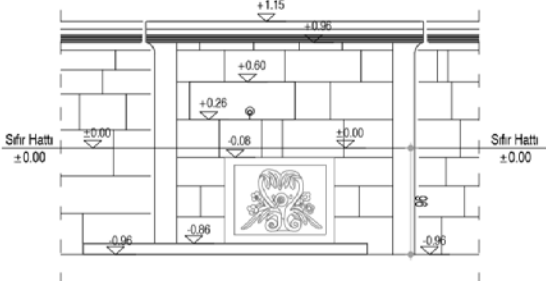
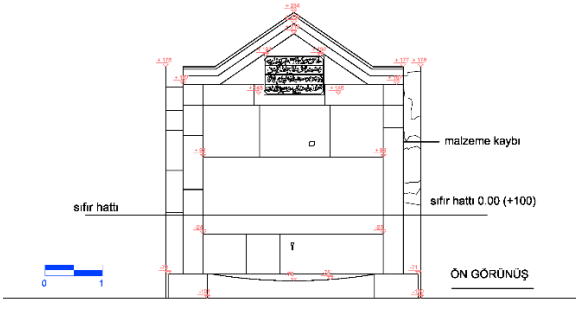
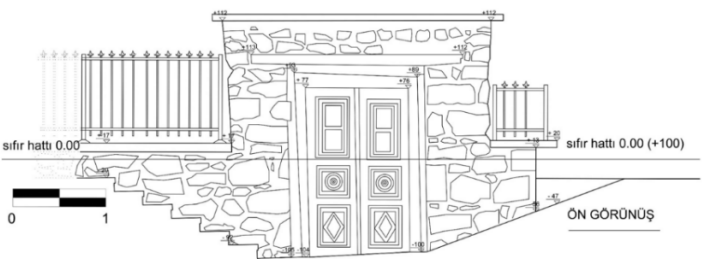
Rölöve çalışmaları için çekilen fotoğrafları iki grupta sınıflandırabiliriz. Bunlardan ilki belgeleme amaçlı kullanılan çekimlerdir. Bu amaçla çekilen fotoğraflar, rölövesi alınacak olan binaların konumu ve detaylarını gösteren çekimlerdir. Bu fotoğraflarda perspektife girmeyen fotoğraflar tercih edilmelidir. Fotoğrafların çekilmesi kadar düzgün bir şekilde arşivlenmesi de önemlidir.

İkinci grup fotoğraflar ise rölöve çizimini fotoğraflar üzerinden yapmak için çekilen fotoğraflardır. Bu fotoğraflar, referans alınan ölçüler kullanılarak çizim aşamasında ölçekli hale getirilmektedir (Baltacı, 2011). Bu fotoğrafların çekiminde yapıların yükseklikleri göz önünde bulundurularak en uygun bakış noktası saptanmalıdır. Kadraja insan, taşıt vb. engelleyici unsurların girmemesine dikkat edilmelidir. Çekilecek fotoğraf düşünülerek ön plana ölçeği belirtecek elemanlar ekleyerek daha hassas sonuç verecek çekimler sağlanmalıdır. Bu sayede yapının plan ve cephe çizimleri daha az zaman ve ekipman harcanarak yapılmış olacaktır (Uluengin, 1996).

Fotoğraf düzeltme yazılımları ile rölöve yöntemi için; önceki çalışmada yapılan geleneksel sistemle rölöve alımı sayesinde bulunan ölçülere uygun olarak fotoğraflardan yakın çekim olanlardan seçilenler yardımı ile fotoğraf düzenleme yazılımlarından olan Photoshop programı ve ayrıca Autocad çizim programı aracılığıyla fotoğraf doğru koordinatlara getirilerek rölöve çizimi yapılmıştır. Bu şekilde yapılan rölöve çizimi ile geleneksel yöntem ile yapılan rölöve çizimi karşılaştırılarak ölçüler kontrol edilmiştir. Desen ve detay çizimlerinin

fotoğraf düzeltme ve Fotogrametri uygulama yöntemi ile daha pratik çizildiği ve daha doğru çözümlendiği görülmüştür. Bu yöntem ile düzenlenen fotoğraflar yardımı ile ölçüleri doğru formata getirilerek çizimler yapılmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Fotoğraf düzeltme yazılımları ile çizilen cephe röleveleri

<p>Ankara Ahi Şerafettin Zaviyesi Çeşmesi</p>	
<p>Ankara Hacı Musa Cami Çeşme</p>	
<p>Ankara Tacettin Sultan Cami ve Türbesi Bahçe Giriş Kapısı</p>	

Fotoğraf düzeltme yazılımlarının sağladığı kolaylık sayesinde Ankara Ahi Şerafettin Zaviyesi Çeşmesi'nin geleneksel yöntem ile alınamayan çeşme motifi, Ankara Hacı Musa Cami Çeşme'nin

kaidesindeki yazılar ve Ankara Tacettin Sultan Camii ve Türbesi Bahçe Giriş Kapısının çevre taş detayları çizimi yapılmıştır.

2.3. Fotogrametrik Yöntem ile Rölövenin Örnekler Üzerinden İncelenmesi

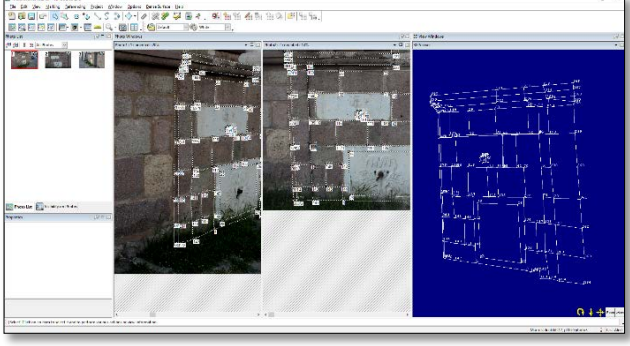
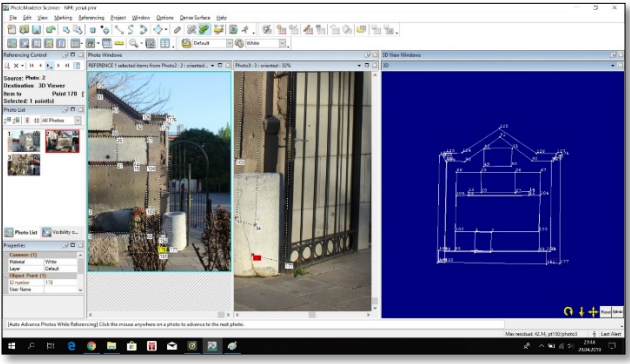
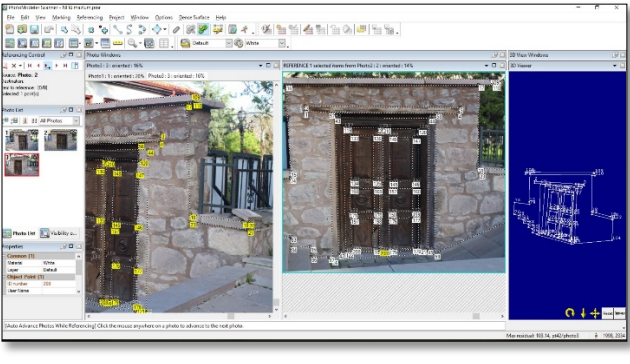
İnsanlığın önemli ortak değerlerinden biri olan mimari mirasların belgelenmesinde fotogrametrik yöntemin kullanımı günümüzde artmıştır. Geleneksel yöntem ile kıyaslandığı zaman; bu yöntem ile belgeleme çalışmalarının daha kısa sürede yapıldığı, ekonomik olduğu ve daha hassas ölçümlerin yapılabildiği görülmüştür. Fotoğraflama ve matematik tekniği ile bu yöntem kullanılmaktadır. Ölçümü alınacak yapı ile doğrudan temas olmadığı için daha güvenli ve koruyucu bir yöntemdir (Yılmaz, H. M ve diğerleri).

Fotogrametri⁵, canlı ve cansız cisimlerin geometrik ve yapısal özelliklerini belgeleme, ölçme ve değerlendirmede kullanılmaktadır (Marangoz, 2002, s.1). Fotogrametrik yazılımların çoğunlukla kendi kendine kalibrasyon işleminin gerçekleştirilebilmesi hedefiyle, program çıktıları alınmasını sağlamaktadır. Bu çıktıların programın istediği şekilde fotoğrafları çekilerek bilgisayar ortamında program yardımıyla kalibrasyonu yapılmaktadır. Program çıktılarındaki parametreler yazılım üzerine kaydedilebilmektedir (Pakben, U.,2013). Fotogrametrik yöntem için 'Photo Modeler Scanner' programı seçilmiştir. Fotogrametri çalışması için öncelikle fotoğraf çekimi için

5 Fotogrametri, özel tek veya çift kameralarla yapılan fotoğraf çekimlerinin değerlendirilmesi sonucu öçekli çizimler elde edilmesine olanak tanıyan gelişmiş bir röleve tekniğidir (Ahunbay, 2017).

kullanılacak olan kamera ‘Canon EOS 700D’ ile ‘24.00’ odak uzaklığı ayarlanarak ‘Photo Modeler Scanner’ programına kalibrasyon yapabilmek için kalibrasyon gridinin görseli 12 farklı açıdan fotoğrafı çekilmiştir. Buradaki amaç fotoğrafı yine aynı odak uzaklığı ‘24.00’ ile çekilen çeşmenin programa fotoğraflarının yüklenirken fotoğraf makinesinin önceden programa tanıtılarak olası bir hata yapılmasının önüne geçmektir. Kamera eklenmesini ardından yapıların çeşitli açılardan çekilen fotoğrafları içerisinde sağ yan, sol yan, ön görünüş olmak üzere seçilen her birinden 3er adet fotoğraf programa çağırılarak bu fotoğraflar üzerinden noktalar yardımıyla çizim yapılmıştır. Seçilen noktalar üzerinden oluşturulan çizimin 3d görüntüsünü programda görmek mümkündür (Tablo 4). Aynı zamanda bu yöntem ile oluşturulan çizimleri dwg olarak kaydetmekte mümkündür.

Tablo 4. Fotogrametrik Yöntem ile Rölövenin Örnekler Üzerinden İncelenmesi

<p style="text-align: center;">Ankara Ahi Şerafettin Zaviyesi Çeşmesi</p>	
<p style="text-align: center;">Ankara Hacı Musa Cami Çeşme</p>	
<p style="text-align: center;">Ankara Tacettin Sultan Camii ve Türbesi Bahçe Giriş Kapısı</p>	

2.3.1. Android ve Apple Store Uygulamaları Yöntemi ile Rölövenin Örnekler Üzerinden İncelenmesi

Akıllı cep telefonu uygulamalarının kültür varlıklarının tespit ve belgelenmesi çalışması için öncelikle çalışmaya başlanmadan önce akıllı cep telefonu uygulamalarından; mevcut yapıdan ölçü almayı veya ölçü almadan rölöve çizmeyi sağlayan yazılımlardan olan ‘Video Ruler, Easy Measure, Cam Measure, Laser Tape Laser Ruler, Tape Measure, Ruler Phone, Photo Ruler ABC, My Measures, Prime Photo Ruler’ ve ölçülü kroki oluşturan yazılım ‘Magic Plan’ uygulamaları indirilip incelenmiştir. Uygulamalar App Store ’dan indirilmiş olup, iPhone 6s akıllı cep telefonunda denenmiştir. Denenen uygulamalar içerisinde ‘Prime Photo Ruler’ seçilerek ölçümler bu yazılım ile yapılmıştır. Uygulamanın ‘Photoruler’ özelliği seçildikten sonra öncelikle ölçümü yapılacak olan yapıların karşısına geçerek programın yapıyı algılaması sağlanır. Program odaklandığı yapıyı gridal bir sistem oluşturarak tarama işlemini gerçekleştirir. Programın gridal sistem halinde yapıyı tarama işleminden sonra program üzerinden yapı köşeleri ölçüm sekmesi ile manuel belirlenerek noktalar birleştirilir. Bu şekilde yapının ön ve yan cephelerinin ölçümleri alınır (Tablo 5).

Tablo 5. Android ve Apple Store Uygulamaları Yöntemi ile Rölövenin Örnekler Üzerinden İncelenmesi

<p>Ankara Ahi Şerafettin Zaviyesi Çeşmesi</p>	
<p>Ankara Hacı Musa Camii Çeşme</p>	
<p>Ankara Tacettin Sultan Camii ve Türbesi Bahçe Giriş Kapısı</p>	

3. ALAN ÇALIŞMASI

Gelişen teknolojinin olanaklarından yararlanarak geliştirilen yeni uygulama ve yazılımlar için mevcut yöntemlerdeki avantaj ve dezavantajların belirlenmesi önem arz etmektedir. Mevcut yöntemlerin avantajları ve eksik kaldığı noktalar belirlenip bunların yeni uygulamalara yarar sağlayacak şekilde entegre edilebilmesi için bir veri tabanı oluşturmak çalışmanın temel amaçlarından birisidir.

Bu bağlamda alan çalışması olarak çalışmanın ‘çalışma kapsamında kullanılan yöntemler’ başlığı altında anlatılan; geleneksel sistemle rölöve, fotoğraf düzeltme yazılımları yöntemi, fotogrametrik yöntem, Android ve Apple Store uygulamaları yöntemleri kullanılarak sonuçlar elde edilmiş ve bu sonuçlar kıyaslanmıştır. Bu yöntemler farklı niteliklere sahip yapılar üzerinden incelenmiştir. Yöntemlerin kıyaslanmasındaki amaç; rölöve de optimum çözüm için gereken işlemleri tespit edebilmek ve farklı yapıların farklı yöntemler gerektirdiğini ifade etmektir. Farklı yöntemlerden alınan ölçümler sonucunda ulaşılan veriler aşağıda verilen tablo ile kıyaslama yoluna gidilmiştir. Çizim sırasında her yöntemim avantajları ve dezavantajları ile karşılaştırılmıştır. Hız, ekipman ihtiyacı, gerekli maddiyat, gerekli kişi sayısı, detay çizme olanağı ve ölçülerdeki hassasiyet (doğruluk oranı) yönleriyle karşılaştırılarak en iyiye 1 puan en kötüye 4 puan verilip derecelendirilerek karşılaştırılmıştır (Tablo 3).

Tablo 6. Karşılaştırma Tablosu

	Hız (zaman)	Ekipman Gerekliliği	Maliyet	Gerekli Personel	Detay Çizim Olanığı	Ölçümlerdeki Hassasiyet
Geleneksel Rölöve Yöntemi	4	4	3	3	2	1
Fotoğraf Düzeltilme Yazılımları Yöntemi	2	3	2	1	1	2
Android ve Apple Store Uygulamaları Yöntemleri 'Prime Ruler Uygulaması ile'	1	1	1	1	4	4
Fotogrametrik Yöntem 'Photo Modeller Scanner Yazımı ile'	3	2	2	1	3	3

Çalışma konusu olan üç yapının cephe çizimleri için kullanılan dört farklı yöntemin farklı avantajları ve dezavantajları tespit edilmiştir. Geleneksel yöntem ile yapılan çizimler diğer yöntemlere göre daha fazla çalışan ve zaman gerektirse ölçümlerde en hassas sonuç veren yöntem olmuştur. Fotoğraf düzeltme yazılımları yöntemi desteğiyle yapılan çizimler genel olarak olumlu sonuçlar vermiştir. Özellikle geleneksel yöntemler ile çok zaman gerektiren detay ve süslemelerin çizimleri kısa sürede yapılmasını sağlamıştır. Prime Ruler (Telefon Aplikasyonu) ise zaman, maliyet, ekipman ve personel ihtiyacı

bakımından ciddi kolaylıklar sağlamaktadır. Fakat ölçülerdeki hassasiyet diğer yöntemler kadar başarılı sonuç vermemiştir. Photo Scanner Modeller programıyla yapılan çizimler aplikasyon ayarları gerektirmesi ve üç (veya daha fazla) resim üzerinde noktalar belirlenerek çizilmesinden dolayı önemli zaman gerektirmektedir. Çizilen kapının aynı zamanda üç boyutlu görüntüsünü elde edilmesini sağlamaktadır. Programın ölçülü bir şekilde üç boyutlu görsel sunması, yapının algılatılmasını kolaylaştırmakta ve üç boyut için ekstra bir zaman harcanmasını önlemektedir.

Plan rölövesi için gerekli olan fotoğraf çekimleri istenilen açıdan sağlanmadığı için Prime Ruler (telefon aplikasyonu) ve Photo Scanner Modeller ile plan çizimi yapılamamıştır. Plan çizimi geleneksel yöntem ve fotoğraf düzeltme yazılımları yöntemi programı kullanılarak yapılmıştır. Geleneksel yöntem ile birçok yapının rölövesini almak mümkündür. Bu yöntem zaman anlamında dezavantajlı olsa da metrik anlamda iyi sonuçlar vermektedir. Plan çalışmasında da görüldüğü gibi rölöve çalışması yapmak için birçok teknik ve yöntem olmasına rağmen bütün teknikler her yapı çizimi için uygun olmayabilmektedir. Örneğin; Prime Ruler (Telefon Aplikasyonu) her ne kadar zamandan önemli avantajlar sağlasa da plan çizimi için kadrajda yeterli açı sağlanamadığından uygulama ile çizim yapılamamıştır.

4. SONUÇ

Taşınmaz kültür varlıklarının belgelenecek geleceğe aktarılması konusu her geçen gün önemini artırarak tartışma konusu olmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle mimari mirasların yarına aktarılması için gerekli belgeleme yöntemleri de farklı bir boyut kazanmıştır. Hızla tahribe uğrayan kültür varlıkları için alınması gereken önlemler açısından hızlı rölöve alma ve belgeleme ciddi önem kazanmaktadır. Çalışma kapsamında seçilen üç yapı, dört farklı yöntem ile rölövesi alınmıştır. Farklı yöntemler ile alınan rölöveleri de farklı sonuçların ortaya çıkması her yapının kendi özelinde değerlendirilerek uygun yöntemin belirlenmesi gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

Cephe çizimlerinde dört yöntem de kullanılabilirken plan çiziminde sadece geleneksel yöntem ve fotoğraf düzeltme yazılımları yöntemi (kısmen) kullanılabilmiştir. Plan rölövesi için gerekli olan fotoğraf çekimleri istenilen açıdan sağlanmadığı için Prime Ruler (telefon uygulaması) ve Photo Scanner Modeller ile plan çizimi yapılamamıştır. Prime Ruler (telefon uygulaması) uygulaması çok hızlı alınması gereken ölçümler için kullanılması yeterli hassasiyette olmasa bile kültür varlıklarının hızlı kaybının önüne geçilmesine ve gelecek nesillere belge bazında bırakılabilmesi açısından kritik önem taşımaktadır.

Tarihi bir yapının rölövesi farklı yöntemler kullanılarak alınabilmektedir. Bu yöntemlerin bir kısmı, uzun süre zarfında çok sayıda ekipman gerektirmekte bir kısmı ise az ekipman ve kısa sürede bu işlemi gerçekleştirebilmektedir. Fakat dikkat edilmesi gereken nokta, yapı için gerekli olan doğru yöntemin uygulanmasıdır. Örneğin;

tarihi yapı önündeki ağaç, tabela vb. engellerden dolayı programlar için uygun resmi çekilemeyen veya sokağın darlığından dolayı fotoğraf kadrajına giremeyen yapılar için geleneksel yöntem her ne kadar uzun süre olsa da kaçınılmaz olmaktadır.

Sonuç olarak; tarihi bir yapının rölövesi için o yapıya en uygun yöntemi veya birkaç yöntemin iş birliği ile çiziminin yapılması doğru bir yaklaşım olacaktır. Yapı; kendi özelinde değerlendirilerek uygun adımların atılması sağlanmalıdır. Aynı zamanda yöntemlerin yeterli geldiği veya yetersiz kaldığı noktalar belirlenerek avantaj ve dezavantajları ortaya koyulmuştur. Böylece ileride bu yöntemler için geliştirilen yeni yazılımlarda hangi noktalara dikkat edilmesi gerektiği konusuna ışık tutacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acun, H., İnci, U., (2016). *Ahi (Akhi) Şerafeddin Zawiya in Ankara / Ankara Ahi Şerafettin Zaviyesi*, Vakıflar Dergisi 45.
- Ahunbay, Z. (2017). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: Yem Yayın.
- Baltacı, Ş. E., (2011). *Mimari Fotogrametri Yöntemlerinin Rölöve Çalışmaları Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Kamacı, E. (2014). 2863 Sayılı Ktvkk' Nın Uluslararası Yasal Düzenlemeler Bağlamında Değerlendirilmesi. *Metu Journal Of The Faculty Of Architecture*, 31(2).
- Marangoz, A., M. (2002). *Sayısal kameralarla tarihsel yapıların rölövelerinin çıkarılması olanakları*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Pakben, U., (2013). *Tarihi Yapıların Rölöve Ve Analizlerinde Kullanılan İleri Belgeleme Teknikleri*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü, Restorasyon Anabilim Dalı.
- Tekinöz, E., Sağıroğlu, (2018). *Taşınmaz Kültür Varlıklarının Belgelemede Akıllı Cep Telefonu Uygulamalarının Ölçüm Amaçlı Kullanılabilirliğinin Tespiti*, Türk Bilim Araştırma Vakfı, TÜBAV, Cilt:11, Sayı:4, Syf.: 1-13.
- Uluengin, B., (2018). *Rölöve* (8. Baskı). İstanbul: Yem Yayınları.
- Uluengin, M. B., (1996). *Mimari Tasarlama Sürecinde Fotograf Tekniklerinden Yararlanma Yöntemleri*. Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.

Yılmaz, H. M., Yakar, M., & Yıldız, F. *Aksaray Çanlı Kilisesi
Fotogrametrik Çalışmaları.*

[1] <http://www.altindag-bld.gov.tr>

[2]<http://www.ankararehberi.com/camiler/291-tacettin-sultan-camii.html>

[3]<http://www.mimair.com/roleve-nedir-roleve-projesi-nasil-hazirlanir.html>

BÖLÜM 5:
KENTSEL PEYZAJ TASARIMI SANATTA KAMUSALLIK VE
SOKAK SANATI

Öğr. Gör. D. Merve ÇETİNKAYA SÖNMEZ¹
Prof. Dr. Elmas ERDOĞAN²

¹Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Adana, Türkiye. mjetinkaya@atu.edu.tr

² Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara, Türkiye. eerdogan@ankara.edu.tr

GİRİŞ

Bütüncül bir yaklaşım ile farklı sosyokültürel ve sosyoekonomik yaşam biçimlerine göre düzenlenmiş kentsel kamusal mekânlar toplumdaki bireyler tarafından farklı etkinlikler için kullanılan mekânlardır.

Çeşitli fiziksel ve sosyal gereksinimlerin karşılanması amacı ile oluşturulan kentsel mekânların; kullanıcılar üzerinde sosyal, fiziksel, davranışsal ve psikolojik etkileri bulunmaktadır. Bu kapsamda sağlıklı bir toplum gelişimi ve kaliteli yaşam çevreleri sağlanabilmesi için kamusal alanlar doğru kurgulanmalıdır.

Kentsel mekânda aydınlatma elemanı, otobüs durağı gibi her gün kullanılan sıradan donatı elemanlarının sanat nesnesi olarak ele alınıp sıra dışı öğelere dönüştürülmesi kentsel mekân kalitesini arttıran, kent kimliğini güçlendiren, kamusal mekânda zenginlik yaratan unsurlardır. Kamusal sanat, sanatçı ve toplum arasındaki etkileşim ve işbirliği ile ortaya çıkan kamusal mekânın niteliğini arttıran önemli bir olgudur. Kamusal sanat ve sokak sanatı kent hayatına katkıda bulunduğu ve bireylerin kamusal mekân kullanımlarını arttırdığı ve o mekândan zevk almalarına katkıda bulunduğu için kentsel kamusal alan tasarımında destekleyici bir etkinlik alanı olarak değerlendirilmektedir. Kamusal sanat, çeşitli aktiviteler oluşturmak ve desteklemek için planlama ve tasarım aşamalarına dahil edilmektedir. Özellikle yaya kullanımının yoğun olduğu kentsel kamusal alanların sanat objeleri ile desteklenmesi mekâna kimlik ve özgünlük katması yanında bireylerin kültürel

gelişimini ve ilettiği sosyal mesajlar (Şekil 1) ile sosyal ve kültürel anlamda bilinç düzeyini de arttırmaktadır.

Şekil 1. Banksy'nin 'sosyal medya'yı konu alan duvar resmi (Anonim 2019,b)

Ulaşım-erişim arterleri olarak sokaklar kentsel mekânın iskeletini oluşturmaktadır. Kentin ve mahalle kültürünün önemli bir parçası olan sokaklarda yapılan mekânsal düzenlemeler ve uygulamalar ile bu güzergâhları kullanan tüm kentli bireylere toplumsal ve estetik mesajlar ileten sanatsal gösterimler yapılabilmektedir. Sokak sanatı ve özelde grafiti başlangıçta yasadışı bir uygulama olarak ortaya çıkmış olmasına karşın, sokaklara kimlik kazandırması ve iletildiği mesajlar ile hem sanat çevreleri hem de toplum kültüründe yer edinmiş uygulamalar olmaktadır. Sokak sanatı sokağı kullanan tüm kentliler ve toplumsal gruplar ile iletişimde bulunmanın, onlar ile etkileşime girmenin önemli yöntemlerinden birisi olmaktadır.

Çağdaş bir uğraşı olan sokak sanatının temel amacı hiçbir beklenti olmaksızın herkese sunulan aracısız, sanatı herkese maletme yaklaşımıdır. Doğrudan kamu mülkiyeti üzerinde gerçekleştirilmesi nedeni ile zaman zaman vandalizm ile de ilişkilendirilen sokak

sanatında birçok alt kültür ve bileşeni ile galeri ve müzeler dışına taşınan alternatif sanatsal uygulamalar söz konusudur.

Kamusal Sanat Kavramı ve Gelişimi

20. Yüzyıl ile birlikte sanat ve sanata bakış açısında yaşanan değişimler doğrultusunda sanatçı artık dış mekânlar ve kamusal alanları üretim alanı olarak kullanıp toplumun tüm bireyelerine ulaşan sanat etkinliklerini tercih etmeye başlamışlardır. Halka hizmet eden, toplumun ortak kullandığı her türlü kentsel ta da kırsal nitelikli alan; cadde ve sokaklar, yaya bölgeleri, meydanlar, parklar, açık ve yeşil alanlar, kamu yapıları ve bu yapıların ortak kullanıma açık avlu bahçe vb. açık yeşil alanları ile kamu binaları ve cepheleri kamusal alan olarak sanatsal etkinlikler için ortam oluşturmaktadır.

Toplumun güncel yaşamının önemli bir bölümünü geçirdiği kamusal mekânlardan hoşnutsuzlukları bireyelerin bu mekânlardan uzaklaşması ve mekânlara yabancılaşmasına neden olmaktadır. Bu durumda bireyeler sadece zorunlu aktiviteleri gerçekleştirmek için kamusal mekânları kullanmaktadır. Bunun sonucu olarak kullanıcılar kendilerini çevre ile bütün olarak algılamamakta, giderek çevresine karşı duyarsız ve kayıtsız hale gelmektedirler. Bu bağlamda bireyelerin gereksinimlerine cevap veren aynı zamanda sanatsal ve estetik kalitesi yüksek mekânlar tasarlanması kamusal mekân ile bireyleri bütünleştirmede önemli olmaktadır. Kamusal sanat, kamusal alanlardan kişilerin mekânsal anlamda memnuiyetlerini arttırmada ve kimlikli çevre oluşumunda belirleyici olmaktadır.

Kamusal sanat geleneksel anlamı ile açık veya kapalı, kamunun erişimi olan tüm alanlarda geçmişten bugüne kadar yapılmış ve yapılmakta olan pek çok sanat ögesini ve etkinliğini içermekte; en çok da heykel alanında etkili olmaktadır. Heykelin bir açık alan sanatı olması ve anıtsal niteliklerde kullanılabilmesi kamusal alanlarda en yaygın kullanılan geleneksel sanat pratiği olmasını da beraberinde getirmiştir (Sivaslıoğlu Özeltin, 2015:12).

Kamusal açık alanlarda yer alan sanat eserleri ve sanatsal etkinlikler, mekânın bir ögesi olarak insanların zihinlerinde buldukları çevreye dair bir iz bırakan, estetik beğeni yaratan ve toplumsal ilişkileri güçlendiren özellikler taşımaktadırlar. Galeri ve müze gibi kapalı mekânlarda belli bir kesime hitap eden sanatın endüstriyel ve teknolojik gelişmelerin getirdiği farklı yaşam biçim ve beğenileri doğrultusunda, kamusal mekâna taşınması ve toplumun her kesimine ulaşabilir olmaları da, kamusal sanat konusunda farklı yaklaşımları beraberinde getirmiştir. Bu yaklaşımlar zaman zaman, mekân ile ilişki kurmayan ve toplumun bireyleri tarafından çok anlaşılamayan soyut çalışmalar olarak eleştirilmişlerse de, önemli olan, çeşitli sanat yaklaşımları ile düzenlenen ya da sanatsal etkinliklere mekân sağlayan kamusal alanların yapısında gerçekleşen değişimler ve bireylerin, toplumun ya da kent yaşantısının bu değişimden etkilenme biçimleri olmaktadır (Bayram, 2007:2).

Müze ve galeri gibi sergi mekânları, kamusal alan olmalarına rağmen bu mekânlarda sergilenen sanat kamusal sanattan farklıdır. Çünkü kamusal sanat olgusu aslında fiziksel kısıtlamalar ile ilgili olarak değil, sanatın daha geniş kitlelere ulaşması ve erişilebilirliği ile

diğer sanat türlerinden ayrılmaktadır. Bu anlamda halka açık alanlar olarak müzelerin fiziksel kısıtlamalarından dolayı kamusal sanat ve sokak sanatının temel ilkelerinden ayrıldığı görülmektedir. Galeriler ise kendilerine özgü sergileme biçimleri, nedeni ile kapalı ve kamusal olmaktan uzak sanat sergileme mekânları olarak işlev görmektedir.

1960'larda tartışılan çok kültürlülük politikalarının kitlelerin biçimlendirilmesi için kamusal alanda sanat pratiğini desteklemesi demokrasinin de bir gereği olarak nitelenmiştir (Selvi, 2017:2216). 1970'lerde bu dinamizm sürmüştür. 1990'larda ise bu anlamda çağdaş sanatçıları sanat yapıtı olarak toplumsallık üreten nesnelere yaratmayı denemişler ve kamusal sanatın gelişimine katkı sağlamışlar ve sanatın yeni ve alışılmadık ifade biçimleri ortaya çıkmış; ilişkisel sanatın sunduğu fırsatlar insanları kamusal alanlarda bir araya getirmiştir (Selvi, 2017:2215).

Kamusal sanat ve sokak sanatı yasal ya da yasadışı yollar ile kentsel mekânda her dönemde uygulama alanı bulmasına rağmen kentsel planlama ve tasarımda yaşanan gelişmeler ile birlikte bugün kent içinde daha geniş uygulama mekânı ve farklı anlamları bulunmaktadır. Mekânsal değişimlerin yanı sıra bireyler arasındaki etkileşim ve toplumsal yapının değişmesi ile birlikte izleyici/ziyaretçi ile sanat eserini doğrudan etkileşime yönlendiren yeni sanat biçimleri ortaya çıkmıştır. Kamusal sanat diğer sanat türlerinden farklı olarak toplum için yapılmaktadır; topluma hitap etmektedir ve geleneksel sanattan farklı olarak bireylerde uyandırdığı etkiler sezgiseldir. Toplumdaki tüm bireyler galeriye ya da müzeye gitmeyebilir ancak güncel yaşamlarını geçirdikleri kamusal mekânlarda sanat ile

bütünleşmek bireylere kültürel katkı sağlamaktadır. Kamusal mekânlardaki sanat nesnesinin sanatsal ve estetik boyutundan bireyler etkilenmektedir. Kamusal sanatı galeri ve müze sanatından ayıran bir diğer özellik ise kamusal sanatın mekân ile birlikte tasarlanmasıdır. Galeri ve müzelerde sergilenen sanat nesnelere mekân ile doğrudan ilişkili değildir. Söz konusu sanat objesi başka bir mekâna taşınarak da sergilenilecek biçimde tasarlanmıştır. Ancak kamusal sanat alana ya da mekâna özgüdür ve izleyici ile oluşturduğu etkileşimi ile bir anlam oluşturmaktadır. Bu etkileşim dokunma, koklama, duyma gibi farklı duyu organlarına hitap edebilmektedir. Burada izleyicinin katılımı ve kamusal alanda hafızalarda bıraktığı izlenim önemlidir.

Kamusal mekânlarda işlevsel kullanımlara/gereksinimlere cevap veren çeşitli objeler hem sanat eseri hem de mekânın bir bileşeni olarak kullanılmaktadır. Bu uygulamalarda durak, reklam panosu, sınır elemanları gibi kentsel donatı öğelerinin sanat nesnesine dönüştürülerek kent mekânı içinde kullanılabilmesi de söz konusudur.

Kamusal sanat herhangi bir yer, alan mekana özel; entegre edilmiş olarak ya da toplum merkezli kamusal sanat olarak (toplumun belli sorunlarını ortaya koymak ve dikkat çekmek) çeşitli biçimlerde uygulanabilmektedir. Bu uygulama şekillerinden yere özel kamusal sanat uygulamaları kamusal alan planlama ve tasarım süreçlerinin başından itibaren sürece dahil edilerek alan içinde kamusal sanat uygulamaları için uygun boşluklar oluşturularak ortaya çıkmaktadır. Bu uygulamalarda amaç hem topluma bir mesaj vermek hem de estetik ve görsel kaygılar ile alana sanatsal değer katmak olabilmektedir.

Entegre edilmiş kamusal sanat uygulamaları; daha önceden başka bir alanda uygulanmış ya da kalıplaşmış eserlerin geniş toplumsal guruplara ulaşması için kamusal alanlarda uygulanması ya da kamusal alanlarda sergilenmesi biçiminde olabilmektedir.

Toplum merkezli kamusal sanatın amacı; kamusal mekânların farklı ve geniş spektrumlu kullanımlarından yararlanarak sanat aracılığı ile şiddet, doğal afetler, ekolojik dengenin bozulması gibi farklı konular hakkında toplumu bilinçlendirmek ve farkındalık oluşturmaktır. Bu sanat uygulamalarında konu, sanatçı işbirliği ve doğru yer seçimi ile toplumda olabildiğince geniş kitlelere ulaşabilmek ve katılımlarını sağlayabilmektir.

Kamusal sanat somut mekânlar olan sokaklar ve kent meydanlarından dijital mekânlar olan internet ortamına kadar toplum ile iletişim kurulabilecek bütün alanlarda farklı biçimlerde, boyutlarda ve ölçeklerde uygulanabilmektedir. Böylece sanat-toplum etkileşimi için yeni bir alan sağlamaktadır. Kamusal sanat ile mekânın tasarım kalitesi artırılırken aynı zamanda mekâna imaj ve kimlik kazandırarak bireylerin mekân ile bağ kurması da sağlanmaktadır. Sanat ise kamusal mekânın kozmopolit yapısından beslenmektedir. Böylece sanat ve kamusal mekân arasında karşılıklı simbiyotik bir ilişki kurulmaktadır.

Ekonomik, endüstriyel, teknolojik ve bilimsel gelişmeler doğrultusunda gelişen toplumsal yapı bir ifade biçimi olarak sanatın yöntem, materyal ve anlamını da dönüştürmüştür. 20. Yüzyıl'ın ortalarından itibaren galeri ve müze mekânlarından neredeyse bütünü ile çıkan sanat uygulamaları kentsel alanlarda farklı disiplinler,

malzemeler, teknolojiler ile sınırsız bir çalışma mekânına kavuşmuştur.

1960'lı yıllarda heykel sanatçılarının heykeli sergileneceği mekan ile üreten fütürist ve konstrüktivist çalışmalarının devamında kamusal sanat 1960'lı yılların ortalarından 1970'li yılların ortalarına kadar parklar, kampüs alanları plazalar gibi alanlarda art-in-public-places “kamusal mekanda sanat” olarak kabul görmüştür. 1970'ler ve 1980'ler boyunca site-specific art; land-art (arazi sanatı), process art, (performance art) performans sanatı, (conceptual art) kavramsal sanat, (installation art) yerleştirme sanatı, kurumsal eleştiri, (community-based art) toplumsal sanat ve (public art) kamusal sanat ile bütünleşmiştir (Sivaslıoğlu Özaltın, 2015: 22).

Kamusal sanat tek başına bir obje olmaktan çıkarak çevresindeki peyzaj ve mimari kültür ile anlam kazanan ve bu anlam ile sanata dönüşen bir ifade biçimine dönüşmüştür. Sanat eserinin kamusal mekân ile ilişkilendirilebilmesi için de tasarım ile ilgili bütün disiplinler birlikte çalışmaya başlamışlardır.

1960'ların sonunda kamusal sanat ile ilgili gelişen bir diğer önemli hareket ise kamusal sanatın geleneksel anlamına karşılık toplumsal içerik kazanan çalışmalara da yönelmesi olmuştur. Bu çalışmaları Kwon, (art-in-the-public interest) toplum odaklı kamusal sanat paradigması olarak tanımlamaktadır. 1960'ların sonunda endüstriyel ve sosyal konularda ya da toplumsal sanat (community art) konusunda yoğunlaşan sanatçılar; zenci hakları, kadın hareketleri veya ulusal özgürleşme hareketlerine destek vermek için orta Amerika'dan

kuzey İrlanda'ya kadar kamu ile birlikte duvar boyama çalışmaları gerçekleştirmişlerdir (Sivaslıoğlu Özaltın, 2015: 23).

Selvi (2017: 2228)'ye göre; özellikle de Dünya'da öteki olana bakış açısını değiştirmek amacı ile kamusal alanda yapılan katılımcı sanat projeleri ve performanslar toplumsal duyarlılık ve gereklilik sonucu ortaya çıkmıştır.

Geri planı ne olursa olsun kamusal alanlarda sanat toplumların mutlak değerlerinden biri olup sanatın yaşanması ve deneyimlenmesine katkı sağlamaktadır.

Kamusal Sanat Türleri

Kamusal sanat; heykel çalışmalarının sergilenmesinden kamusal duvar resimlerine, yerleştirme (enstalasyon) uygulamalarından land-art (arazi sanatı), site-specific art (alana özgü sanat), kent mobilyaları ve döşemelerin tasarımı, performans sanatı gibi çok çeşitli sanatsal etkinlikleri kapsamaktadır. Kamusal sanat birçok farklı malzeme obje, olay ve hareket ile anlatılabilen ve farklı sanat alanlarından beslenen bir diğer sanat türüdür.

Kamusal sanat mekânda somut ya da soyut biçimde, resim, heykel, seramik gibi geleneksel teknikler ile ya da ışık, hareket, ses, video gibi yeni/çağdaş teknikler ile ifade bulabilmektedir. Sivaslıoğlu Özaltın (2015:27)'a göre; bu pratikler ise genel anlamda değerlendirildiğinde kalıcı ya da geçici sanat uygulamaları olarak sınıflandırılabilir. Sanatın kamusal alanda en yaygın olarak ortaya çıktığı sanat etkinlik alanları Çizelge 1'de yer alan yerleştirme,

yüzey boyama, kent mobilyaları, açık alan sergileri, performans ve oyun olarak gruplandırılmıştır.

Çizelge 1: Kamusal sanatın sınıflandırılması (Sivashoğlu Özeltin, 2015:27)

Uygulama türüne göre	Sürekliliğine göre	İfade biçimine göre	Tekniğine göre
Yerleştirme /Enstalasyon	Kalıcı	Somut/Realistik	Geleneksel (heykel, anıt, duvar resmi, rölyef vs.)
Yüzey Boyama/Graffiti			
Kent Mobilyaları/Kentsel Donatı	Geçici	Soyut	Çağdaş (kinetik, siberkinetik, interaktif, dijital kontrollü vs.)
Açık Alan Sergileri			
Performans			
Oyun			

Kişi ve aktivite odaklı olarak heterojen bir yapı sergileyen kamusal mekânlarda sanatın ortaya çıkış biçimlerinin çeşitlilik göstermesi, bünyesinde barındırdığı çok kültürlülük, zengin değerler ve sınırlarının belirgin olması ile ilgilidir.

Yerleştirme/Enstalasyon: Teknoloji, disiplinler arası sanat, alana özgü sanat kavramlarının gelişmesi ile birlikte kamusal sanatın en sık rastlanan türlerinden biridir. Sıradan bir objenin ya da bir sanat eserinin müze ve galerilerin yanı sıra amacı eser sergilemek olmayan mekânlarda izleyici/ziyaretçi katılımını temel olarak sergilenmesi temeline dayanmaktadır. Geleneksel uygulama biçimlerinden heykel ile yapılan uygulamalar yaygın ve sık kullanılan ifade biçimlerinden biridir.

Yüzey Boyama: Kentsel mekânda zemin döşeme kaplaması/zemin döşemesi, duvar, bina cepheleri olmak üzere mekânı oluşturan düşey ve yatay bütün yüzeylerde yapılan kamusal sanat uygulamalarıdır. Yüzey boyama, mekânın bütünü ile uyumlu şekilde gerçekleştirilebileceği gibi, mekâna sonradan yapılan eklemeler ile yasal ya da yasa dışı uygulamalar biçiminde de olabilmektedir. Kamusal alanlarda bina cephesi, yer döşemesi ya da duvar boyaması şeklinde yasadışı çoğunlukla muhalif nitelikli müdahaleler ise grafiti olarak tanımlanmaktadır. Yüzey boyama ya da kamusal sanatın bütünü gibi algılanan grafiti uygulamaları aslında bu algının aksine kamusal sanatın alt uygulama biçimlerinden birisidir. Disiplinsiz ve yasadışı uygulama biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Ancak gençlerin öfke, alay, ümit, istek ve arzu gibi birikimlerini dışa vurmada araç olarak kullandıkları güçlü bir ifade biçimi; sanat etkinliğidir.

Yüzey boyama çalışmalarının ilk örnekleri New York'ta City Walls grubu tarafından başlatılmıştır. Bu gruba paralel olarak gelişen City Walls Workshop, City Arts Workshop, City Arts Incorporated Chicago'da; Public Arts Workshop, Graffiti Alternatives Workshop ise Philadelphia, Boston, Los Angeles ve San Francisco'daki benzer gruplar yüzey boyama çalışmalarını toplumun katılımı ile birlikte yerel sorunları dile getirecek uygulamalar olarak gerçekleştirmişlerdir.

Amerika'dan sonra Çin'e kadar küresel anlamda yayılım gösteren yüzey boyama çalışmaları, Avrupa'da ayrıca tarihi yapıların cephelerinin boyanarak yeniden canlandırılması için de kullanılmıştır. Buna ek olarak birçok Avrupa kentinde toplumun; özelliklede çocukların çevre farkındalığını arttırmak; doğa, şehir, trafik gibi

konulara dikkat çekmek için kullanılmıştır (Sivaslıoğlu Özeltin, 2015:35).

Kent Mobilyaları: Kamusal sanat sanatçının kentsel öğeleri de ele aldığı bir uygulama alanıdır. Sanatçı kentsel mekânda kent mobilyaları olan, sokak lambası, posta kutusu, işaret ve reklam panoları, çöp kutuları gibi bütün kentsel donatıları kamusal sanatın parçaları olarak kullanırken ilgili meslek disiplinleri ile multidisipliner çalışma içinde sanat eseri üretmektedirler.

Açık Alan Sergileri: Kentlerin sokak, cadde, meydan, park alanları sanatçılar için galeri ve müze dışında geçici olarak fotoğraf, enstalasyon, ışık, dijital pano gibi sergiler yapılan alanlardır. Bu sergiler ile sanat toplum ile bütünleşebilmektedir. Aynı zamanda sanatçının da eserini ve kendisini daha geniş toplumsal gruplara ulaştırması anlamında önem taşımaktadır. Açık alan sergileri yalnızca sanat için ayrılmış mekânları değil bütün kamusal alanları da kapsayan, kenti ve kentli bireyleri sosyal ve kültürel açıdan bütünleştiren kapsamlı sanat uygulamalarıdır.

Performans: Performans sanatı 1950'lerden sonra disiplinlerarası özelliği ile ortaya çıkan ve 1970'lerden itibaren bir Beden Sanatı, Happening, Aksiyon gibi çeşitli isimler ile de gündeme gelmiş ve kabul görmüştür. İzleyici önünde sergilenen bir sanat olması nedeni ile tiyatro ile benzerlikleri olan performans sanatı şiir, müzik, dans ve bugün güncel olarak video internet gibi interaktif uygulamaları da kapsayan bir sanat alanıdır. Performans sanatında izleyici ile sanatçı arasındaki galeri, eleştirmen gibi araçlar ortadan kalktığı için, sanatçıların kendilerini doğrudan ifade edebildikleri her

türlü malzeme ve disiplinden yararlanabilen bir sanat etkinliğidir. Performans sanatçıları çoğunlukla beden, kimlik, ikili ve toplumsal ilişkiler, doğa ve çevre olayları, doğa ve çevre kirliliği, siyasi ve toplumsal olaylar, bireysel ve toplumsal bellek konularında eserler üretmektedir.

Oyun: Oyun içerikli sanat uygulamaları, izleyiciyi etkinliğe dahil ederek izleyiciyi de oyuncu olarak konumlandırmaktadır. İzleyicinin kamusal mekan ile kurduğu rutin ilişkinin dışına çıkılarak, kamusal mekanda farklı deneyimler yaşamasına olanak sağlamaktadır.

Son 30 yılda kent mekânında bir başkaldırı olarak gerçekleşen sokak sanatı, bugün kabul gören ve takdir edilen bir dal haline gelmiştir. Öyle ki İngiltere’de Graphotism ve Clutter gibi grafiti dergileri yayınlanmaya başlamıştır. İnternet aracılığı ile bazı şirketler, çeşitli organizasyonlarının poster ve afiş tasarımları için grafiti sanatçılarına ulaşmaktadırlar. İtalya’nın güneyinde ilköğretimde duvar boyama tekniklerine yönelik dersler bulunmaktadır ve dönem sonunda belediye tarafından tahsis edilen bir duvar öğrenciler tarafından boyanmaktadır. Bu anlamda bir başkaldırı olarak sokaklarda ortaya çıkan yeni ifade biçimlerini, mevcut potansiyeli destekleme ve faydalı bir hale getirerek sanata kazandırma adına önemli girişimde bulunmaktadır. Ancak bugün bazı ülkelerde, kent duvarlarına izinsiz olarak müdahalede bulunması bir suç unsuru olarak değerlendirilmektedir (Şekil 2) (Bayram, 2007:77).

Şekil 2. Banksy'in graffiti yasaklarına karşı gelen iki çocuk grafitisi (solda) ve “kırmızı balonlu kız” (sağda) (Anonim, 2019c,e).

20. Yüzyıl'ın ortasında toplumsal hareketler ile kamusal alan kazanılan ve karşıt kamusal alanların temsilinde bir araç oluşturan sanat pratikleri ise “yeni tip kamusal sanat” olarak nitelendirilmektedir. Toplumu içine alan, kamu ile birlikte sanat yapmaya odaklanan bu pratikler Suzanne Lacy'nin “yeni tip kamusal sanat” tanımı ile 1960'larda gündeme gelmiş, 1990'lı yıllarda uygulama yöntemleri çeşitlenmiştir. Karşıt-kamusal alanları ele alan, toplumu sanatın bir parçası haline getiren yeni tip kamusal sanat; kentsel çevrelerde olup biten fakat üstü çeşitli nedenler ile örtülmüş, *sınırlandırılmış durumlara* karşı toplumun farkındalığını arttırmayı hedeflemektedir (Sivashoğlu Özaltın, 2015:14).

Amerika'daki 35 yıllık modern kamusal sanat hareketleri 3 paradigmada tanımlanmıştır. Bunlardan birincisi (art-in-public-places) kamusal mekânda sanat; ikincisi kent mobilyaları, mimari konstrüksiyonlar, çevresel tasarımlar gibi tasarıma yönelen (art-as-public-spaces) kamusal alan olarak sanat; üçüncüsü ise Suzanne Lacy'nin yeni tip kamusal sanat adı altında teorisini oluşturduğu (art-

in-the-public interest) kamu odaklı sanattır (Sivaslıoğlu Özaltın, 2015:20).

Sokak Sanatı /Street art

1985’lerde New York’ta kullanılmış olan sokak sanatı “street art” terimi, sokağı sanatsal eylemler ve çalışmalar için yzey olarak kabul eden; birçok sanat alanını içinde barındıran ve onlardan etkilenen, yerleştirme (enstalasyon), geri dönüşümü anlık eylemler gibi birçok uygulamayı kapsayan, kentsel kamusal alanları kullanarak ortaya ürünler koyan anti-disipliner bir sanat anlayışıdır. Fabrika binaları gibi daha büyük ölçekli yapılara uygulanan çalışmalar ise “mural” olarak adlandırılmaktadır. Street art terim olarak Jean-Michel Basquiat, Andy Warhol, Richard Hambleton gibi sanatçılar tarafından kullanılmış ve reklam egemenliği ve bir başkaldırı olarak sokakları sanatsal etkinlik alanı olarak belirlemiştir. Grafiti, street art ve mural sanatçıları durağan kentleri reklam ve istismar dnyasına karşı hareketlendirmeyi ve halk katılımını sağlamayı seçmişlerdir (<http://emlakansiklopedisi.com>, 2019a).

Gettolar ve ondan türemiş alt kltürlerden meydana geldiği dñřnülen sokak sanatı ile ilgili olarak ilk etapta grafiti sanatı akla gelse de aslında sokakta icra edilen sanat ile az ya da çok ilişkisi bulunan her türlü aktivite sokak sanatı olarak tanımlanmaktadır.

Sokak sanatı grafiti kltürünün içinden çıkmış bir uygulama olmayıp politik bir içeriğe ve bunu yayma potansiyeline sahip bir olgudur. Grafiti ve sokak sanatı arasındaki ayrımın bir diğer nedeni ise grafitinin vandalizme daha yakın duran toplumsal algılanışından

dolayı söylem gücünün katı toplumsal yargılar ardında zayıflama olasılığıdır. Bununla birlikte grafitiye oranla daha düzenli ve planlı bir strateji izleyen sokak sanatı daha geniş bir halk kitlesine ulaşmak adına öz yapısındaki özgür dışavurumu denetim altına almaktadır. Buradan yola çıkarak grafitinin ruhundan türeyen sokak sanatının kamusal sanat, mekâna özgü sanat ve enstalasyonlar (Şekil 3) gibi daha akademik ve sanat tarihinin çizgisel ilerleyişinde kendine yer bulmuş formlara olanak sağladığı görülmektedir (Bakır ve Kuru, 2016:1649).

Şekil 3. Enstalasyon sanatçısı Slinkachu'dan küçük insanlar projesi (solda) ve mülteci sorununa dikkat çekmek için Ai Weiwei'nin 14.000 adet can yeleşği kullanarak ürettiği enstalasyon çalışması (sağda) (Anonim, 2019g,1).

Sokak sanatının temel amacı genel bir yaklaşım ile reklam verenler ve büyük kuruluşlar tarafından satın alınmış alanları geri almak ve bu alanların dinamiklerini bir takım görseller kullanarak değiştirmek ve sergilendiği çevrenin niteliğini arttırmaktır (Karaaslan 2008: 19).

Sokak; yaşama, buluşma, hareket, gösteri, pazar, bayram, tiyatro, siyaset sanat etkinlikleri için kullanılabilen toplumsal ve kişisel etkileşimler ile anlam kazanan bir kültür ürünüdür. Çok amaçlı kullanılabilen ve çok boyutlu bir etkileşim alanıdır. Yüzyıllardır resim, fotoğraf gibi sanatsal etkinliğe konu ve ilham kaynağı olan tiyatro, müzik, heykel gibi sanatlara ise mekân oluşturan bir alandır. Sergilenen sanatsal etkinlikleri izlemek ya da bireylerin bu etkinliklere dahil olması kamusal alanları cazibe merkezi haline getirmektedir. Bugünün çağdaş sanat uygulamaları için ise sanatçının yaratma/uygulama alanıdır. Sokak özellikle katılımlı sanat etkinliklerinde izleyicinin sürece dahil olabilmesi için önemli bir uygulama alanıdır. Sanatsal etkinliklerin gerçekleşme biçimlerindeki değişimler sanatın insan yaşamındaki sınırlarını genişletmiştir. Bu kapsamda sokak, sanatın daha geniş toplumsal guruplara ulaşması için önemli bir etkinlik alanı haline gelmiştir.

Kamusal mekânlarda sanatçı etkileşimli olarak gerçekleşen, etkinlikler, festival ve karnavallar ile kamusal sanat aracılığı ile sanatsal üretimin toplumun her kesiminden insana ulaşmasının ötesinde, sanat faaliyetinin içinde toplumun ve bireylerin yer almasına olanak sağlamaktadır (Bayram, 2007:85).

1920'ler ve 1930'larda New York'ta sokak çetelerinin uygulamaları ile sıkça karşılaşılan ve sokak sanatının ilk ifade biçimlerinden biri olan grafiti çoğu zaman sokak sanatının bütünü gibi algılanmakta olup 1970'ler ve 1980'ler boyunca da grafiti sanatının yıkıcı etkisi kent ve sokak kültürü üzerinde etkili olmuştur. Ancak grafitiyi de içine alan ve tiyatro, müzik, resim heykel gibi birçok sanat

dalı ile ilişkili multidisipliner bir sanat alanı olan sokak sanatı ilk olarak 1980’li yıllarda New York’ta tanınmaya başlamıştır. 20. Yüzyıl’ın sonları ve 21. Yüzyıl’ın başlarına gelindiğinde ise sokak sanatı birçok disiplinin ilgisini çeken multisidipliner bir sanat biçimine dönüşmüştür. Duvar resimleri, büyük ölçekli tablolar, sokak enstalasyonları, stencil (şablon), sticker (çıkartma), poster, üç boyutlu (3D) uygulamalar performans ve video sanatı gibi birçok sanatsal uygulama ile çağdaş sanatı yeniden yorumlamıştır.

Sokak sanatı, yasadışı bir faaliyet, imha yoluyla yaratma süreci galerilere ve küresel sanat piyasasına giden yolu bulan sayısız sanatsal ifade biçimine yükselmeye ve evrilmeye başlamıştır (Pashayeva, 2018:40).

Sanat tutkunları ve sanatçılar tarafından yasadışı bir hareket olan ve protest kimliğine karşın sokak sanatı çağdaş sanatlar kapsamında yeni bir soluk ve trend olarak yerini almıştır (Pashayeva, 2018:40). Sanat tutkunları ve sanatçılar tarafından yasadışı bir hareket olan ve protest kimliğine karşın sokak sanatı çağdaş sanatlar kapsamında yeni bir soluk ve trend olarak terini almıştır.

Sokak sanatında, belli bir zaman dilimi içinde belirli bir mekânda çalışılarak bir iş üretilmekte olup fiziksel bir eylem içermektedir. Üstelik doğası gereği sokak sanatı geçicidir, bir biçimde yerini siyasal otoritelerin ya da dönemin/sürecin mekânsal müdahalelerine bırakmaktadır. Buna karşılık, sokak sanatı dijital ağlarda kendini yeniden üretip çoğaltmakta, gün geçtikçe daha çok paylaşılıp yeni izler oluşturmaktadır. Böylece görüntüsel bir kalıcılığa

erişip kolektif hafızanın bir parçası olmaktadır (Taş ve Taş, 2015: 109).

Bugün sokak sanatı çağdaş sanata ışık tutmaktadır. Ancak, dünyanın her yerinde sanat malzemeleri satan mağazalarda bulunan çeşitli ürünlerin en kaliteli boya malzemelerinin seçilmesine rağmen bazı sanatçılar için bu alanda kullanılan sprey boya ve işaretleme malzemeleri yeterli olamamaktadır. Bu nedenle kimi sanatçılar yaratıcılıkları ve farklı materyaller aracılığı ile kamusal alanlarda farklı deneysel çalışmalar yapmaktadırlar (Pashayeva, 2018: 34).

Düşünmeyi, tartışmayı, cesareti bir görüş ifade etmeyi, risk almayı ve başarmayı teşvik etmesi ile sokak sanatı, sanat eğitimi için vazgeçilmez eğitsel araçlardan biridir. Sokak sanatı performans sanatı çerçevesinde değerlendirilip sosyal yorum ve eleştiri biçimi olarak kültürel bir söylem üretme potansiyeline sahiptir (Bakır ve Kuru, 2016:1653-1657). Sokak sanatı, sosyal marjinalleşme, politik çöküntüler, sosyal adaletsizlik gibi konulara dikkat çekmektedir. Böylece toplumun bu konulara odaklanması ve tepki vermeleri beklenmektedir. Sokak sanatı sembolik ve öyküsel odakları nedeni ile öğretme ve öğrenme için kamusal bir zemin oluşturulmasını desteklemektedir.

Sokak sanatı, kentin yüzeylerini, işaretlerini ve yönergelerini sahiplenip anlamını değiştirmeye yönelik muhalif enerjinin açığa vurulduğu en güncel pratikler bütünüdür; gündelik hayatın içine sızmakta tanıdık mekânlara ve imgelere saldırmak için bizzat onların kendisini kullanmaktadır (Taş ve Taş, 2015: 89).

Geniş katılımlı küresel eylemler sokak sanatı ve grafitinin kendine özgü dilini güçlendirmekte ve toplum tarafından kabul edilebilirliğinin önünü açmaktadır. Türkiye’de ise sokak sanatı yaygınlığı ve etkililiği bağlamında İstanbul’daki örnekleri ile diğer kentlere oranla kıyaslanamaz biçimde öne çıkmaktadır. İstanbul’un bazı semtleri, semtin duvar ve dükkân kepenklerine yapılan duvar resimleri ve grafiti çalışmaları ile semtin genel karakteristiğini dönüştürecek kadar etkili hale gelmiştir. Bu ivme kullanılan teknik ve malzeme olanaklarının son yıllarda gelişmesi ve sokak sanatçılarının sayıca artmış olması ile hız kazanmaktadır. Gerekçelendirmeleri istendiğinde sanatçıların çoğu gri boş duvarların sıkıcılığından söz ederek amaçlarının onları ilgi çekici hale getirmek olduğunu ifade etmektedir. Bir de sokak sanatları büyük oranda yasadışı etkinlikler oldukları için adrenalin tutkunları için de vazgeçilmez bir dışavurum alanı olarak da yaygınlaşmaktadır. Sebep her ne olursa olsun, İstanbul’un birçok kültürü barındırması, yüzyıllık sokakları ve binaları olan şehirde grafiti farklı bir doku ve kimlik oluşturmakta ve şehrin belleğinin kendini gösterdiği kültür katmanları arasına özgün bir ifade katmaktadır (Bakır ve Kuru, 2016:1654).

Sokak Sanatı Türleri

Sokak sanatında önceleri yazarlar etiketlerini veya imzalarını çok gösterişli bir şekilde oluşturmuşlar, ilgi çekmek için çok renkli yazı biçimlerini kullanmışlardır. Bu durum ise yeni stillerin oluşmasını sağlamış; yanı sıra özel efektler kullanmışlardır. Süreç içinde kullanılan harflerin boyutları büyütülerek isimler daha da

büyük yapılmış ve ardından harflerin içi desenler ile bezenmiştir (Çakır, 2015:5). Graffitinin kaligrafik niteliği karakteristiktir. Graffiti, spreyci boyalar kullanılarak sanatçının isminin estetik ve şaşırtıcı bir şekilde duvarlara yazılması yoluyla üretilmektedir. Sokak sanatçısı da izleyicisine bir mesaj vermeye çabalamakta ve spreyci boyanın dışında posterler, stencil (şablon), sticker ve afişleme gibi farklı tekniklerden yararlanmaktadırlar. Sokak sanatının uygulama biçimleri kullanılan malzemenin çeşitliliği ile farklılaşabilmektedir. Spreyci boyalar, markerlar, tebeşir, boya, boya tabancası (airbrush), kolaj, sticker ve hamur afiş (wheatpaste) gibi bir çok malzeme tek yada birlikte kullanılmaktadır. Bu malzemeler ile birlikte xerox ve serigrafi baskılar ile elle oyulmuş ağaç blokları ve linol baskı tekniği, elle kesilmiş yada makine ile kesimi yapılan stensillere kadar baskı resim sanatında uygulanan bir çok yöntem ile denemeler yapılmaktadır.

Sokak sanatı formları çok sayıda çeşitlilik barındırmakla birlikte, her bir pratikte izlenen bazı ortak özellikler bulunmaktadır. Bunların ortak niteliği uzun süre kalıcı olmamalarıdır. Çoğu zaman şablonlar, posterler, sloganlar kentsel mekânın yüzeylerine kat kat defalarca yazılmaktadır; buna karşın altta kalan katmanın izleri tam olarak silinmemekte; (Şekil 4) belli belirsiz bile olsa varlığını sürdürmektedir (Taş ve Taş, 2015:87).

Başlangıçta politik eylemciler ve sokak çetelerinin seslerini duyurmak amacı ile başlattıkları sokak sanatı (street art) sadece resim, şablon, yazı, sticker ya da posterden oluşmamakta; sokak müzisyenleri, tiyatrocular, duvarlara projekte edilen filmlerde bu akım kapsamında değerlendirilmektedir (Sönmez, 2011:2). Gerek mekânsal

gerekse sanatsal uygulama anlamında herhangi bir sınırlama olmaması nedeni ile kamusal alanlarda bütün bireylerin katılım sağlayabileceği mekanlarda gerçekleştirilen sanatsal etkinlikleri içermektedir. Sokak sanatı genel anlamda grafiti, stencil (şablon), sticker (çıkartma), poster, sokak enstalasyonu ve 3D (üç boyutlu) uygulamalar olmak üzere 6 kategoride değerlendirilmektedir.

Sokak sanatının sadece bir alt bileşeni olan grafiti tarihin tüm dönemlerinde yaygın olarak görülen ve kimi zaman da vandalizm olarak nitelenen; duvarlara ve sokak döşemesine yazı yazma ve resimler yapma olarak tanımlanmaktadır.(Sönmez, 2011:3)'e göre; resim çizme, iz bırakmak, karalamak ile verilen mesaj anlamına gelen “graffitto” yani antik duvar yazısı’ndan gelen grafitinin ortaya çıkışı Yunan ve Roma uygarlıkları döneminde olmuştur. Bugün/güncel uygulamalarda kamusal alanlarda uygun olan her türlü yüzey bu amaç ile kullanılabilen ve sprej boya başta olmak üzere her türlü boya ve fırça ile uygulanabilmektedir. Bu alanda Hugo Martinez, Bozo Texino’nun yanı sıra kimliğini gizleyerek Taki 183, Papo 184i Junior 161, Stitch 171 gibi takma isim kullanan çok sayıda isim grafiti çalışmaları yapmaktadır.

Şekil 4. Altta kalan katmanlarına vurgu yapan grafiti çalışması (solda), Taki 183 (sağda) (Anonim, 2019d).

Stencil (şablon), bazı malzemelerin belli sembol ya da özgün çizimler için şablon olarak kullanılması yolu ile oluşan boşlukların boyanması ile elde edilen çalışmalardır. Asetat plastik, kağıt, ahşap ya da kolay kesilebilen esnek malzemeler ile oluşturulan stencil (şablon) arasında kalan boşluklar boyanarak istenen biçim, yazı vb. oluşturulmaktadır (Şekil 5). Şablon yüzeyinde kalan kısımlara “ada”; bunları birbirine bağlayan geçişlere ise “köprü” denmektedir. Grafiti ile kıyaslandığında daha kolay ve hızlı uygulanabilir olması nedeni ile tercih edilmektedir (Karaaslan, 2008:26).

Şekil 5. Stencil (Şablon) Uygulamaları (Anonim, 2019e).

Sticker (çıkartma) ise bazı imge ya da mesajların topluma açıkça gösterilmesi amacı ile kullanılan ve eleştirilen ya da bilgilendirilmek istenen konu her ne ise doğrudan yansıtılan uygulamalardır (Şekil 6). Yapıştırıcılar ile yüzeylere iliştirilen çıkartmalar tekil ya da çoğul kullanımlar ile iletilmek istenen duygu, algı, mesaj, sembol, protesto edilen konu hakkında bilgi içermektedir. Kolay uygulanabilir, ucuz ve anonim nitelikte çalışmalardır.

Şekil 6. Sticker Örnekleri (Anonim, 2019f)

Poster çalışmaları ise Karaaslan (2008:29)'a göre; daha çok hippie kültürü ile gündeme gelmiş ve politik çalışmalar için uygun bir yöntem olmuştur.

Geçici süre ile bazı vurgular yapmak ve dikkat çekmek için uygulanabileceği gibi bilgilendirme amaçlı da olabilmektedir. Kolay uygulanan, düşük maliyetli bir tercih olup genelde malzeme olarak kağıt türleri kullanılmaktadır.

Sokak enstalasyonları sokak sanatının en gelişkin, özgün ve doğrudan mekân ile özdeşleşen türüdür. Geleneksel sokak sanatı anlayışında yüzeylere uygulanan iki boyutlu çalışmalardan farklı olarak üç boyutlu, objeler ile tasarlanan ve tasarlandığı kentsel mekân ile bütüncül olarak kurgulanan sanat etkinlikleridir.

Sokak enstalasyonlarında her türlü malzeme ile gerçekleştirilen ve mekâna özel tasarlanan üç boyutlu çalışmalarda belli temalar olmakta ve bireylerin katılımı ile sanat deneyimlenmekte; yanı sıra kentsel kamusal alanlar kimlik kazanırken estetik ve görsel anlamda da zenginleştirilmektedir (Şekil 7).

Şekil 7. Enstalasyon örnekleri (Anonim 2019ı).

Üç boyutlu (3D) sokak sanatı ise geniş sokak ve caddelerde, meydanlarda, yaya bölgelerinde tebeşir, pastel vb. boyalar ile uygulanan üç boyutlu resimlerdir (Şekil 8-9). Perspektif ve açının önem kazandığı bu çalışmalarda belli bir kurgu ile derinlik ve üçüncü boyut yansıtılmaktadır. Uzun süreli bir çalışma gerektiren üç boyutlu sokak sanatı özgün mekan tariflerine olanak sağlamaktadır. Sönmez (2011: 12)'e göre; Edgar Müeller, Julian Beaver, Kurt Wenner, Tlax Lowry bu türün başarılı sanatçılarıdır.

Şekil 8. Banksy eseri (Anonim, 2019e)

Ak (2012)'a göre; Dünya'da yaşanan dönüşüm ve tasfiye süreci kapsamında modernizm tasfiye edilirken başka bir tarihsizleşme yaşamakta ve bu süreçte de kamusal güvence zayıflamaktadır. Böylece inşa edilen yeni kamusal alanlar denetimle oluşan sanat üretme ve teşhir etme faaliyetlerini de kapsamaya başlamaktadır. Sanat bağımsızlığını yitirirken kamusal alanlar ise özelleşerek ortadan kalkmaya başlamıştır.

Bu bağlamda sanatta kamusal alanın en önemli bileşenlerinden olan ve post grafiti olarak da anılan sokak sanatı etkinlikleri bu alan ve mekanların kullanılabilirliğini arttırmakta; dolayısı ile de korunmasını sağlamaktadır. Yanı sıra idealize edilen kamusal mekanlar sokak sanatı ile çağdaş yaşam koşullarında dönüşebilmekte ve yaşama katılmaktadır.

Şekil 9. Üç Boyutlu (3D) sokak sanatı (Anonim, 2019e).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Kentsel mekân fiziksel ve sosyal bileşenler ile biçimlenip nitelik ve kimlik kazanmaktadır. Bu unsurlar sosyal, tarihi, kültürel etkileri kapsayan ve kentli bireylerin algısal ve yaşamsal pratiklerini de sürekli etkileyen ve yaşam çevrelerinin biçimlenmesinde belirleyici olan faktörlerdir.

Kamusal sanat ve sokak sanatı, sanat yapıtının/eserinin basit olarak kamusal mekânda sergilenmesinin ötesinde estetik, işlevsel ve toplumsal kaygıların da yansıtılmasını içeren farklı anlamlar ve uygulama biçimleri kazanmıştır. Kamusal sanat bulunduğu mekân ve toplum ile bağlar kuran, anlam kazanan, yere özgü nitelikler taşıyan disiplinler arası ilişkiler sergileyen bir sanat uygulama ve sergileme biçimidir (Şekil 10-11-12).

Sokak sanatının yansıttığı toplumsal, kültürel, sosyal ilişkiler ve sanatta kamusal olgusu kentsel tasarım, mimarlık, peyzaj mimarlığı ve sanatçılar arasında tartışılması ve yorumlanması ve kamusal alan tasarımında öncelikle değerlendirilmesi gereken bir olgudur.

Kentlerdeki yüzey döşemeleri, yapı yüzeyleri, duvarlar, kentsel tasarım açısından görsel ve estetik değerleri ile ele alınarak kent kimliği ve kent imajı açısından değerlendirilmektedir. Kamusal sanat ve sokak sanatının kentsel mekândaki ve kentli bireyler üzerindeki sosyal, kültürel, estetik ve ekonomik dönüştürücü etkisinin keşfedilmesi ile kentsel yenileme ya da kentsel dönüşüm uygulamalarında da tasarım bileşeni olarak ele alınmalıdır.

Şekil 10. Kamusal sanat örnekleri (Anonim, 2019g)

Şekil 11. Enstalasyon örnekleri (Anonim, 2019g)

Şekil 12. Sokak sanatı örnekleri (Anonim, 2019h)

Kamusal sanat ve sokak sanatının kent mekânında görsel açıdan estetik değer yaratmak, landmark oluşturmak, kent imajını desteklemek kimlik oluşturmak mekânsal kaliteyi arttırmak konularında yararlı olmaktadır. Kentli bireyler üzerindeki sosyal faydaları ise; bireyleri bir araya getirmek, toplumsal iletişimi sağlamak, kentli ruhunun oluşturulması, aktif ve sürdürülebilir sokak yaşamı oluşturmak, sosyal hayatta çeşitlilik ve değişimi sağlamak konularında yarar sağlamaktadır.

Kamusal sanat ilk olarak estetik kaygılar ile kentsel mekânda yer bulmuş ve önem kazanmıştır. Ancak daha sonra sanatçının disiplinlerarası çalışmalar üretmesi kamusal sanat ve sokak sanatına mekânla ilişkili olarak üretilen ve toplumsal anlamlar taşıyan nitelikler kazandırmıştır. Böylece kamusal sanat ve sokak sanatı, hem sanatçı ile toplum arasındaki iletişimi sağlayan hem de topluma çeşitli mesajlar veren bir rol üstlenmiştir.

Kent kültürünün önemli bir taşıyıcısı haline gelen sanatta kamusal ve bunun bir yansıması olarak sokak sanatı, hem kentin estetik ve sosyal boyutunu güçlendirmekte hem de kentin gelecekteki görünümüne yeni yorumlar katmaktadır. Kamusal sanat etkinlikleri ve sokak sanatı uygulamaları kent hakkının alternatif yollar ile talep edildiği pratiklerdir. Bu uygulamalar kentsel mekânda tek başlarına bir dönüşümü sağlayamazlar bile kentin sürekli bir değişim, dönüşüm ve dinamizme açık olduğunu yansıtmaktadır. Bireylerin sanatı algılama biçimlerine etki eden sosyal, kültürel, eğitsel ve ekonomik farklılıklara bağlı olarak kamusal sanat ve sokak sanatı bireyler üzerinde rahatsız edici ya da rahatlatıcı etkiler bırakmaktadır. Bununla

birlikte; uygulama biçimi ve dinamik yapısı ile güncel kent yaşamına çeşitlilik ve zenginlik de katmaktadır.

Türkiye’de kamusal sanat ve sokak sanatı; merkezi ve yerel yönetim düzeyinde finansman ve uygulama desteğinin eksikliği; plan politika ve yasal düzenlemelerin olmayışı, sivil inisiyatiflerin eksik ya da yetersiz kalması nedenlerine bağlı olarak alt düzeyde gelişim göstermiştir. Türkiye’deki uygulamalarda kamusal sanat ve sokak sanatı yalnızca tematik parklar ve kültürel parklar ile sınırlı kalmaktadır. Bu uygulama alanları ile temelde daha geniş toplumsal gruplara mesajlar iletmeyi ve kente estetik ve sanatsal değer kazandırmayı amaçlayan sokak sanatının amacı ve uygulama biçiminden uzak kalmaktadır.

Bugün artık küresel bir sanat akımı, bir alt kültür ya da alternatif kültür estetik ve sanat anlayışı olan sokak sanatının en gelişmiş örnekleri başta ABD olmak üzere İngiltere, Fransa, İspanya gibi Avrupa ülkelerinde görülmektedir. Türkiye’de ise en tanımlı sokak sanatı çalışma alanı İstanbul ve İzmir olup ilk uygulamalar 1980’lerde grafiti akımı, hiphop ve kaykay kültürü ile başlamıştır. Sokak sanatı kamusal alanlarda sürpriz tasarımlar olarak aniden insanların karşısına çıkan, onlara farklı deneyim ve duygular yaşatan, sanatı aracısız sunan bir eylem ve etkinlik alanıdır. Kamusal alanlara sanatı taşıırken bu mekânları yeniden düzenlemekte, monotonluğu ve durağanlığı dinamizme dönüştürmektedir.

Kentsel alanlarda temel belirleyici olan mimarlığın önemli yapı bileşeni olarak üçüncü boyutu da tarifleyen duvarı kullanan sokak sanatı kamusal alan ve mekânlar ile binaları kullanırken farklı algı ve

farkındalık oluşturma, belli eylem ve söylemleri dile getirme çabasıdır. Kentlerin kimlikli olmaları ve sürdürülebilirlikleri için gerekli olan bellek ve hafıza mekanlarının oluşumuna katkı sağlayan sokak sanatı söylem ve ifadesi ile kentliyi, halkı ve özgürlüğü de temsil etmektedir.

Tulum'a göre(2012); kamusal temsilin temel bileşenlerinden biri olan sokak sanatı, sokak eylemi ile sanat arasında bir köprü işlevi görmekte belki de suç unsuru olan tek sanat türü olarak bir ara kesit oluşturmaktadır. Bu nedenle de dünyanın bazı yerlerinde potansiyel suçlu olarak algılanan grafiticilere çalışmalar yapmaları için duvar tahsis edilerek sisteme dâhil edilmeye çalışılmaktadır.

Sanat toplumda bireylerin kendini özgürce ifade edebilmesidir. Bugün artık birkaç kuşağı etkilemiş bir fenomen olarak sokak sanatı da özgürlüğü ve kültürel çeşitliliği yansıtmaktadır. Çoğulcu ve çok kültürlü farklı sanat alanlarını ve her türlü malzemeyi kullanan bir sanat yaklaşımıdır.

Kamusal sanat zengin bir toplumsal alan sunan estetik bir kuramdan beslenmekte olup katılımın önemli kılındığı bir sanat üretim alanıdır. Dolayısı ile sokak sanatı da katılımcı sanat pratiğine yeni açılımlar sağlayan bir uygulamadır. Burada güncel sanat yapıtı toplum ile doğrudan bire bir ilişki kurmaktadır. Sokak sanatının bir tepkiyi, bir sorgulamayı, cevabı içermesi de son derece önemlidir. Sürekli olabileceği gibi çoğunlukla geçici olan sokak sanatı mekana duygu enerji ve ruh katmakta; farklı ve süreli uygulamalar ile yeni deneyim ve mekan tariflerine olanak tanımaktadır. Paradokslar da içeren sokak sanatında dünyayı değiştirmek, toplum ve insanlık için savaşmak,

doğruları göstermek, güçlerin karşısında durmak gibi kamusal bir alt yapı bulunmaktadır.

Avangard bir sanat yaklaşımı olan sokak sanatı estetik ve ekolojik bileşenleri temel alan peyzaj tasarımı ile kentsel kamusal alanların biçimlendirilmesinde mimarlık ile de birlikte bütüncül tasarımlar kapsamında ele alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ak, B. (2012). Kültür Endüstrisi Kamusal Alan ve Sanat. Mimarlık Dergisi 364. 23 Haziran 2019 tarihinde <http://www.mimarlikdersisi.com> veritabanından alınmıştır.
- Anonim, 2019 a. <http://emlakansiklopedisi.com>
- Anonim, 2019 b. <https://ceotudent.com/bizlerden-biri-olan-banksy-ve-en-bilinen-eserleri>
- Anonim,2019c.<http://www.milliyet.com.tr/banksy-nin-eseri-bir-gun-dayanamadi/gundem/detay/1772450/default.htm>
- Anonim, 2019 d. <https://cahil.co/graffitinin-tarihi/>
- Anonim,2019e.<http://www.leblebitozu.com/bansky-kimdir-banksynin-eserleri-sokak-sanati-ve-grafiti/>
- Anonim, 2019 f. <https://www.redbubble.com/shop/street+art+stickers>.
- Anonim, 2019 g. <https://mymodernmet.com/public-art-in-the-us/>
- Anonim, 2019 h. <https://blowhammer.com/en/blog/post/which-is-the-difference-between-street-art-and-graffiti/>
- Anonim, 2019 ı. <http://www.artfulliving.com.tr/sanat/2016nin-unutulmayacak-10-enstalasyon-calismasi-i-9785>
- Balkır, N., Kuru, A. (2016). Sokak Sanatı ve Grafitinin Pedagojik Bir Yöntem Olarak İşlerliği. İdil Dergisi, 1645-1658.
- Bayram, B. (2007). Kamusal Mekan Kalitesinin Yükseltilmesinde Yöntemler ve Kamusal Sanatın Rolü. Yüksel Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Tasarım Programı, İstanbul.
- Çakır, M. (2015). Türkiye'de Graffiti ve Sokak Sanatı. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Plastik Sanatlar Bölümü, İstanbul.

- Karaaslan, E. (2008). Alt Kùltürler ve Sokak Sanatı. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Anasanat Dalı, İzmir.
- Pashayeva, A. (2018). Sokak Sanatı ve Grafitinin Sanatsal Niteliği Hakkında Sanat Eğitimcilerinin Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı, Denizli.
- Sönmez, A.C. (2011). Peyzaj Tasarımı ve Sokak Sanatı (Street Art). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi, Ankara.
- Sivaslıoğlu Özaltın, G. (2015). Kentsel Tasarım Sürecinde Kamulsa Sanatın Yeri: İstanbul'daki Mahalla ve Semt Parkı Örnekleri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Peyzaj Mimarlığı Programı, İstanbul.
- Taş, O., & Taş , T. (2015). Ankara'da Sokak Sanatı: Kent Hakkı, Protesto ve Direniş . Mülkiye Dergisi, 85-114.
- Tulum, H. (2012). 'Street Art'ın 'Art-çı' Etkisi. 23 Haziran 2019 tarihinde <https://www.e-skop.com/skopbulten/street-artin-art-ci-etkisi/887> veritabanından alınmıştır.
- Selvi, Y. (2017). Sanatın 'Ötekin'ne Açılması ya da Kamusal Alanda Sanat. İdil Dergisi, 2209-2232.

978-605-7695-25-3

IKSAD
Publishing House